

OPUS DEI
je DÍLO BOŽÍRozhovor s litkovským
mluvčím hnutí
dr. Martinem KugleremPřekážky
v práci
farních rad

P. Jiří Hájek

MALÁ
SPOLEČENSTVÍ
V CÍRKVI

Jaromír Matěna

CHUDÝ, KTERÝ
OBDAROVAL
NÁROD

Miloš Doležal

4

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU

DUBEN 1998

Uplynulých osm let od listopadu 1989 je dobou přerodu jednoho společensko-politicko-hospodářského řádu, reálného socialismu, v řád jiný: kapitalistickou tržní ekonomiku a systém parlamentní demokracie, včetně změn v morálně-kulturní oblasti, tedy ve svobodnou občanskou společnost. Takoveto změny chápe institucionalismus, jehož jednou krajní větví je marxismus, jako změnu superstruktur, „výrobních vztahů“, vlastnických práv. Takto byla pojata komunistická „revoluce“ – je to „bída, která z lidí vlky činí“, tedy „ať zhyne starý podlý svět“. Člověk, definovaný jen jako souhrn společenských vztahů, se proměnil k lepšímu pod vlivem změny společenských poměrů.

„Struktury hříchu“

Sociální učení církve roli „superstruktur“ uznává, ale hřích má vždy individuální rozměr (svědomí, vina, odpovědnost). Společenské struktury mohou být spásou člověka na překážku, zejména takové, v nichž se individuální zlo institucionalizuje („struktury hříchu“). Avšak je to vždy jednotlivec, který se rozhoduje pro dobro či pro zlo. V moderní, složité a vysoce institucionalizované společnosti nutno ke strukturám hříchu počítat nejen sféru „organizovaného zločinu“ či kriminální ekonomiku: reálný socialismus si vytvořil zvláštní, hierarchicky uspořádanou strukturu politicko-ekonomické moci, jejímž svorníkem byl princip stranické nomenklatury.

Česká transformace byla pochopena jako „systémová změna“: systém sám byl prohlášen za zločinný, jeho aktéři nikoli. Komunistům pojalý něco jako „přírodní katastrofa“ dal příležitost vyhnout se problému individuální viny a odpovědnosti. Odtud snaha o „tlustou čáru“ za minulostí, pokus začít s „čistým stolem“. Zkrátka „co bylo, to bylo“. Zdá se, že jde o jeden z charakteristických rysů „sametu“.

Otázka zní, co se stane se strukturami hříchu při změně řádu. Z hlediska teologického zlo zmizí jen přiznáním viny, kající myslí, konverzí, odpuštěním, přijetím utrpení, obětí. Systémová změna může struktury hříchu jen přetransformovat. Tak došlo ke zrušení politického monopolu KSČ, monopolu jediné ideologie marx-leninismu, byly demontovány nadpodnikové organizační struktury reálného socialismu. Současně ale došlo ke zrušení „kádrových materiálů“, ke skartaci převážné části spisů StB, k „zametání stop“. V síti tzv. lustracího zákona uvízly jen „analé ryby“. Zákon nezabránil – nemohl ani nechtěl zabránit – transformaci předešlých politicko-mocenských oprávnění a privilegií, postavených na stranické nomenklatuře, v nové struktury moci ekonomické, v zaknihovaná vlastnická práva. To jednoznačně potvrzují všechny provedené empirické sociologické výzkumy.

Privatizace byla pojata ideologicky a instrumentálně, její morální rozměr byl záměrně bagatelizován. Přitom jde o snad nejvyšší problém sociální etiky moderních dějin. Tržní ekonomika zajišťuje sama mj. distribuci důchodů a majetku. Na počátku reálného socialismu stálo masové vyvlastnění a pak byl trh z distribuce kapitálových statků na 40 let vyřazen. Otázka zněla: Jak rozdělit naakumulovaný národní majetek do soukromých rukou, podle jakých principů, pravidel, na základě jaké sociální etiky?

Vše je dovoleno...

Od samého začátku jsem se snažil poukázat na důležitost morální dimenze privatizace a transformace vůbec. V Teologických textech (2/1994) jsem již rozebíral etiku jednotlivých cest privatizace. Zde jen shrnuji:

Přes všechny nedostatky a omezení restituace – postavené na deontologickém principu – tou nejméně morálně spornou a přitom velkou úspěšnou metodou. Kupónová privatizace založená na počátku na formálně egalitářském principu (každý občan dostal 1000 „investičních bodů“) vyústila naopak v obrovskou koncentraci ekonomické moci (institucionální propletenost bank a investičních fondů). Utilitarismus a pragmatismus „přímých prodeje předem určenému majiteli“, ale i „veřejných soutěží“ nedbal na varování před konfliktem zájmů, s nímž jsou snutné zkušenosti z civilizovaných zemí, a tato cesta proto vedla ke srážce moci politické a ekonomické.

Směna někdejších vlastnických oprávnění „pozitivního vlastnictví“ z reálného socialismu na zaknihovaná vlastnická práva probíhala v ozvušlých tzv. „předprivatizačních agóniích“, pro niž vytvořila strategie chybné pojetí etiky zneužitího liberalismu a spontánního řádu – snad i cílevědomé – všechny podmínky. Stát předčasně vycoval i z onoho málo efektivního výkonu vlastnických práv, jaký byl předtím, v dočasně ještě platném Hospodářském zákoníku došlo novelizací ke zrušení paragrafu o rozkrádání majetku „v socialistickém vlastnictví“ (s prostoduchým zdůvodněním, že „socialistické vlastnictví už nemáme“). Během této doby převládla „revoluční etika“ či „etika mimořádné situace“, která umožňovala přelévání aktiv

Snímek Jaroslav Hudík

Morální rozměr
české
transformace

Lubomír Mičoch

státních podniků do soukromých rukou (pro něž se teprve později objevil termín „tunelování“ – mimochodem jde po Čapkově slovu „robot“ patrně o druhý termín českého původu, kterým jsme obohatili pokladnici mezinárodně užívaných pojmů. Příznačné pro tyto procesy byla zarážející skutečnost, že se téměř vytratilo právní vymezení nelegálních majetkových transakcí, označovaných v civilizovaných zemích jako „krádeže“).

Jako rezultat „privatizace financované a úvěrované ze státních zdrojů“ (sic!), se objevilo tzv. rekonbinované vlastnictví: jde o typ vlastnictví, které je formálně privátní, ale ve skutečnosti v něm má stát stále rozhodující vliv – byť projevuji se pasivitou a přihlížením ke „spontánní privatizaci“. Kvazi-soukromé vlastnictví si nenechá mluvit do úrovně odměn a tantiém za členství v orgánech společnosti, do sestavování manažerských směrů, ale má tendenci dále přenášet negativní důsledky hospodaření na stát (potažmo na daňové poplatníky). Jde o projev tzv. principu „path dependency“, který je znám z institucionálního evolucionismu: instituce, které se vytvořily, nejsou něčím úplně novým, spíše došlo ke přeskupení starých prvků, včetně přenosu řady dědičných prvků, jež se projevují v pokračujících dysfunkcích: rekonbinované vlastnictví je dále institucionálně složité, neprůhledné, a (proto) neefektivní. Právě v této rekonbinované podobě se zachovaly v nejvýraznější podobě struktury hříchu minulosti a ostatně právě v těchto rekonbinovaných institucích se opět vynořili někdejší pracovníci socialistické řídicí hierarchie, jejichž individuální odpovědnost za předešlý stav zůstala nepojmenována, nepřiznána a za niž nemuseli nést žádnou odpovědnost.

V tzv. třetí či čtvrté vlně kupónové privatizace, během níž se „nepoctiví správce“ snažili seřadit drobné akciové vlastníky a koncentrovat majetek ve svůj prospěch i za cenu unfair metod, se projevil další příznačný rys „české koncepcie transformace“: pod rouškou a ideologickou clonou radikálně liberální doktríny se v legislativě kolem kapitálového trhu, investičních společností a cenných papírů realizovalo velmi specifické „sociální inženýrství“, které dírami v zákonech mělo „napomoci“ koncentraci rozptýleného vlastnictví. V tomto smyslu lze hovořit o cynismu povýšeném na státní politiku. Není divu, že špatně regulovaný trh s akciemi, pererzní chování investičních fondů umožňující tunelování a vyvlastňování individuálních DÍKů, a tedy nedokonalá a neúčinná ochrana vlastnických práv, vedly nikoli ke zrodu řádu na rodícím se kapitálovém trhu, ale k útoku solidních zahraničních in-

vestorů a ke stavu, pro nějž Jan Sokol použil termín „gangsterský liberalismus“.

Opět: základna – nadstavba

Na závěr bych chtěl poukázat na velmi zvláštní a patrně symptomatické podobnosti mezi někdejšími „přechodnými obdobími“ v marxistické politické ekonomii socialismu a rádobí liberální strategie české postkomunistické transformace. Mám na mysli zejména to, že

a) převládla „revoluční etika“, při níž „normální etické principy“ musejí jít stranou, se zdůvodněním „účel světí prostředky“;

b) v této logice jsou instituce a jejich změny pochopeny čistě instrumentálně, přičemž údajná (budoucí) racionalita je postavena proti morálce (jde o nedostí hluboké a ve svých základních premisách chybné pojetí, jak dokazují přesvědčivé moderní směry ekonomické teorie, využívající simulace chování účastníků trhu v tzv. opakovaných hrách);

c) v této logice má opět – s použitím někdejší terminologie – „základna“ přednost před „nadstavbou“ – na tuto skutečnost jakéhosi „marxismu naruby“ poukázal prof. Tomáš Halík;

d) deficit morálky a deficit v chápání role řádu ve společnosti a v hospodářství – v tomto smyslu sociolog M. Petrusek použil dokonce spojení „marxistická vulgarizace Fridericha Hayeka“ pro naše specifické české podmínky;

e) doba otevřela příležitost pro jistý genotyp lidí bez skrupulí, příbuzný s někdejšími národními správci nevěstami a vyvlastňovateli – s H. Arendtovou lze říci, že šlo o opakovaný návrat „ducha vzpoury“ proti tradiční morálce;

f) falešný mesianismus spojený s přísliby nového – tentokrát už zaručeného – ráje na zemi („Za Komárka bude korma jak marka“, „Dokázali jsme, že to dokážeme“).

Jako „ovoce“ sametové revoluce a specificky české cesty transformace lze již nyní identifikovat tyto rezultáty:

– Opakované vyhnutí se očistné katarzi – již poněkolidáté v českých dějinách, což má za následek, že nepojmenované a nepotrestané zlo má tendenci se vracet. Vše zahrnující láska a odpuštění bez „žizně po spravedlnosti“ vedou k morální kocovině.

– Obrovská koncentrace moci ekonomické, jež vznikla metodami převážně nečistými, a jež představuje kontinuitu s „rekonbinovanými“ strukturami hříchu minulého uspořádání.

– Nadřazení této moci ekonomické nad formální slupkou politické demokracie (jak řekl Butrus Butrus Gháli – skutečná moc jde mimo vlády – a dodejme – tím spíše mimo parlamenty).

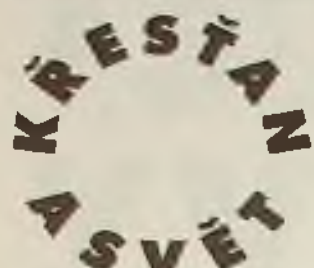
Transformace nás teprve čeká

Neomarkista či extrémista, ať už pravicového či levicového zaměření, by řekl: „Revoluce je mrtva, ať žije revoluce!“ Ne tak sociální učení církve. Revoluce vlastnických přesunů musí být nahrazena proměnou duchovní, revolucí srdcí. Okružní list Pia XI. již v roce 1937 varoval před bezbožeckým komunismem, a Jan Pavel II. v encyklice Centesimus annus varuje před „radikální kapitalistickou ideologií“ (čl. 42). Oba však směřují své naléhavé výzvy a varování „do vlastních řad“, nám křesťanům.

Při vši kritičnosti této diagnózy morální stránky české transformace – anebo právě pro vyvážení pohledu na tuto dobu – považuji za nezbytné vzdát hold těm účastníkům našeho ekonomického života, kteří – někdy proti vší naději – udržují určité etické standardy svého chování a nesou tak již po několik let „tíhu dne“ obrovského úvěrového a úrokového zatížení, špatné finanční disciplíny zákazníku a nevalné pracovní morálky zaměstnanců. Jde o řadu malých rodinných restituovaných podniků, společnost s ručením omezeným založených „na zelené louce“, ale i pracovníků rezortů zdravotnictví, školství, atd., zkrátka jde o stále ještě převládající množinu těch, kdo pomáhají udržovat řád a naši životní úroveň aspoň v jistých mezích, a to proto, že tak byli vychováni, že jim to svědomí jinak nedovoluje...

Nevím, jakou cestou se má stát, aby česká společnost pochopila, že bez duchovních základů a bez morálky to nepůjde. Zdá se mi však jisté, že bude třeba dále vydávat svědectví, přinášet oběti, nést Kristův kříž. Začít je třeba jasným slovem církve ke společenské situaci, tak jako v jiných zemích nejlépe formou pastýřského sociálního listu. Neboť – „Jen Pravda nás osvobodí!“

Ex post zpracovaný příspěvek vychází z vystoupení na semináři ČKA „Morálně-teologické a sociálně-etické porozumění sametové revoluci“ v pražském Klementinu 13. 11. 1997. Nejde o konjunkturální kritiku hývalé vlády; autor upozorňoval na tyto problémy dávno předtím, viz např. jeho články „Vlastnické přeměny ve světle sociálního učení církve“ (Perspektivy 8/1995). Meziútkový redakční.

Svatý stolec o křesťanech a o osudu Židovstva

Zidé nemají rádi řecké slovo „holokaust“. Znamená „obět celopalat“. Bylo snad vyraženo šesti milionů obětovaním? Kdo obětoval? A komu? – Židé říkají „soah“ (též „soa“). Je to starozákonní výraz pro zlobu, kterou dopouští Hospodin. Proto se nový vatikánský dokument nazývá *Pamatujme – reflexe o soah*. Vypracovala jej Komise pro náboženský dialog s judaismem, již předseda australský kardinál Edward Cassidy. Rozsahem odpovídá půldruhé straně novinového textu formátu A3. Mimo církve vyvolal nejednoznačnou odezvu.

Dokument má pět oddílů: 1. Tragédie soah – závazek paměti, 2. Na co musíme pamatovat, 3. Vztahy mezi Židy a křesťany, 4. Nacistický antisemitismus a soah, 5. Výhledy do společné budoucnosti. – Zde je několik vybraných odstavců:

Skutečnost, že se soah odehrálo v Evropě, tedy v zemích s dlouhou křesťanskou tradicí, klade otázku po vztahu mezi nacistickou perzekucí a způsobem, jakým se křesťané chovali k Židům v průběhu staletí. (...) Z těchto úvah vyplývá, že výslednice našich vztahů v průběhu dvou tisíciletí je spíše negativní. (...) V křesťanském světě i v samotné církvi přišli dlouho přetrvávaly mylné a nespravedlivé výklady Nového zákona týkající se židovského národa i jemu kladené viny. Tyto bludné výklady spolupůsobili při vy-

volávání nepřátelského citění vůči vyvolenému národu. II. vatikánský koncil takové výklady Nového zákona definitivně odmítl. (...) Protižidovské postoje některých skupin křesťanů i propast, která odštěpala církev a židovský národ, vedly k stále všeobecnější diskriminaci. (...) S židovskou menšinou se posléze zacházelo jako s obětním kozlem, stávala se obětí násilí, loupeží a dokonce i masakrování. (...)

V ovzduší rychlých sociálních změn (v 19. stol. – pozn. red.) byli Židé často obviňováni z nadměrného vlivu, který neodpovídal jejich početnímu zastoupení ve společnosti. Antijudaismus, který se pak v různých mírách začal šířit po Evropě, měl tedy pohnutky spíše sociologické a politické než náboženské. (...) Nelze ignorovat rozdíl mezi antisemitismem, vycházejícím z teorií odporujících neměnnému učení církve o jednotě lidské rasy a stejné hodnotě všech ras i lidí, a antijudaismem, tj. pocitu nedůvěry a nepřátelství, existujícímu odedávna, za něj mají vinu i křesťané. (...) Soah bylo dílem novodobého novopohanského režimu. Antisemitismus tohoto režimu měl kořeny mimo křesťanství a při dosahování svých cílů se neváhal postavit i proti křesťanství. (...)

Lze se ptát, zda nacistickou perzekuci Židů neusnadnily protižidovské představy v myslích a srdcích některých křesťanů. Zda protižidovské citění nečinilo křesťany méně soucitnými či spíše lhostejnými vůči perzekuci Židů, prováděné nacisty. (...) Odpověď na uvedenou otázku může být v každém jednotlivém případě individuální. Bylo by třeba přesně vědět, čím se lidé řídili v jednotlivých situacích. (...) Poskytli křesťané veškerou možnou pomoc pronásledovaným, zejména Židům? Mnozí pomáhali, jiní bohužel nikoli. (...) Za války i po ní vyjádřily židovské komunity (...) vděčnost za vše, co bylo vykonáno na záchranu statisíců Židů, včetně toho, co podnikl zejména papež Pius XII. (...)

(...) kromě činů všech těch odvážných lidí tu byly (...) i činy jiných křesťanů, které nebyly vždy takové, jaké bychom očekávali od těch, kdo následují Krista. Nevíme, kolik křesťanů v zemích okupovaných či ovládaných nacisty a jejich spojenci bylo konsternováno mizením jejich židovských sousedů, a přesto nebyli s to protestovat. Tato těžká výtka svědomí bratří a sester v dobách 2. světové války nechť je křesťanům výzvou k pokání (...).

Západní média reagovala různě. Liberální a levicový tisk poznamenává, že po padesáti letech je trochu pozdě, že církev jako taková se k odpovědnosti nehlásí a ponechává ji na jednotlivých věřících. Tak píše např. L'Unita, Le Figaro, Süddeutsche Zeitung aj. Zklamání Židů vyjadřuje izraelský Maariv: „Dokument se vyznáve tím, co postrádá: přiznání, že katolická církev po staletí podněcovala antisemitismus; jednoznačné prohlášení, že i ona nese část viny za tragédii Židů; prosbu za odpuštění. I když dokument nesplnil naše očekávání, z hlediska církve má velký význam.“ Podobně izraelský Jedijot Achronot: „Ta kanonizace Pia XII. je políčkem všem Židům.“

Uznaleji píše Le Monde, Die Welt, Corriere della Sera aj. Katolická La Croix shledává některé výtky důvodnými: „Antisemitismus nebyl monopolem nacismu. Živil se i politovaným křesťanským prvkem křesťanské tradice. Mnoho těch, kdo se dovolávali křesťanství – krajním případem byl slovenský Tiso a chorvatský Pavelić – se přímo účastnilo zločinu.“ La Croix chválí německou církev, která zpytovala svědomí důkladněji. Soudí, že to, co dokument nedopověděl, by mělo být vysloveno ještě do konce tohoto století.

Uznaleji píše Le Monde, Die Welt, Corriere della Sera aj.

Katolická La Croix shledává některé výtky důvodnými: „Antisemitismus nebyl monopolem nacismu. Živil se i politovaným křesťanským prvkem křesťanské tradice. Mnoho těch, kdo se dovolávali křesťanství – krajním případem byl slovenský Tiso a chorvatský Pavelić – se přímo účastnilo zločinu.“ La Croix chválí německou církev, která zpytovala svědomí důkladněji. Soudí, že to, co dokument nedopověděl, by mělo být vysloveno ještě do konce tohoto století.

Dokumenty Sv. stolce nemají ráz avantgardistických prohlášení, vyjadřují postoje, k nimž dospěla církev jako celek. To nějaký čas trvá (představme si obdobné prohlášení o česko-německých vztazích). Dokumentu o soah předcházely obdobné dokumenty místních církví (německé, holandské, francouzské aj.), formulované jednoznačněji. Dokument je milníkem na cestě počínajícího Vaticanem II., která bude pokračovat. My můžeme pomoci analýzou protižidovských představek v myslích českých a moravských katolíků.

Odsudek Pia XII. cítíme jako nespravedlivý. Židé mu vyčítají, že nevystoupil proti antisemitismu veřejně. Tak ale učinil jeho předchůdce Pius XII. již rozhodováním politicky. Po veřejném protinacistickém protestu holandského episkopátu, po němž následoval pogrom (jeho obětí byla i bl. Edita Steinová), volil postup, který pokládal za účinnější.

Podle zahraničních pramenů

Ohrožené Slovensko

Plukovník Těrochov, předseda Svazu důstojníků a údajný organizátor pokusu o ozbrojený převrat v r. 1993, prohlásil našim Lidovým novinám: „Nejen my vojáci, ale všichni Rusové jsme dovedeni do stavu absolutního ponížení (...). řada lidí v uniformách je rozrušena. A to je nebezpečné. Myslím, že brzy přijdou k moji vojáci, zastánci tvrdé linie a pořádku v zemi. Pak se změní diametrálně i vztah k vám. Teď nás provokujete, protože víte, že si to můžete dovolit. V Polsku ničí naše památníky. Norové se nás snaží pospíchat špiónskými skandály, vy se ženete do NATO. Jakmile u nás přijde k moji vojáci, zase si nás začnete vážit.“

Na slovenskou adresu by se pan plukovník vyslovil asi vliďněji. Podle ruské novinářky Mariny Kalašnikovové (deník Kommersant, 16. 3. 1998) je Moskva s politikou Mečiarovy vlády spokojena a pokládá jeho režim za „nejbližšího partnera Ruska“, neboť Slovensko je pro Kreml „nezávislým hráčem na geopolitickém hřišti střední Evropy“. Autorka píše: „Slovensko je Moskvě evidentně blízké nejen jako ekonomický partner nebo země s podobnou geopolitickou orientací. Formy vlády v Bratislavě i v Moskvě, nahlédli k rozdílu velikosti obou zemí, jsou si nepochybně podobné. Připomínají totiž současné režimy v Minsku a v Bělehradě.“ (citováno podle týdeníku Mistry, 31. 3. 1998).

Jelcinův mluvčí a bývalý ruský velvyslanec na Slovensku Sergej Jastržemskij, kterého Mečiar nazval podle autority „slovenským velvyslanecem v Rusku“, si to nenechal líbit. Zasáhl v redakci Kommersantu a jeho šéfredaktor z toho vyvodil pro Marínu Kalašnikovou kádrové důsledky. pp

MÁ SE CÍRKEV PLÉST DO POLITIKY?

Situace posledních měsíců

Současná politická situace na Slovensku není jenom důsledkem mocenských ambicí vlády, ale i odrazem stavu celé společnosti. Politici nemluví pravdu a okrádají společnost. Lidé mlčí, občas si někdo zaprotestuje, šíří se korupce a násilí. I když provádění média tvrdí, že vláda privatizuje, ve skutečnosti okrádá národ za bílého dne, v zahraničí se zadluhuje a rozpočtový deficit jdoucí do miliard roste. Schvalování nových a novelizací starých zákonů většinou jen upevňuje politickou moc HZDS a SNS a opozice je nedokáže zvrátit nebo přehlasovat. Vzniká zločinnost, násilí a brutalita navzdory tvrzením, která tvrdí opak. Důvod vzrůstajícího napětí? Národ se v letech komunismu odnaučil zastávat jasné a pevné postoje. Společnost toleruje korupci a zneužívání moci s typickou indolencí pro období komunismu. Vzniká strach před represáliemi a agresivitou vládní moci?

25. března 1998

Odpovědi může být pětaticetitisícové shromáždění na náměstí SNP v Bratislavě. Nešlo jen o vzpomínku na demonstraci před deseti roky, ale o otevřený protest proti současné vládě a jejím nedemokratickým projevům. Podle vyjádření jednoho z hlavních organizátorů sjezdu manifestace z 25. 3. 1988 F. Mikloška se na ní sice neodhallala duše Slovenska, ale v každém případě z ní cosi zaznělo. Účast bývalého prezidenta Kováče to jasně potvrdila. Slovo politiků by mělo mít svoji váhu a postoje nebo setrvávání na principech pravdy by mělo vzbuzovat úctu a respekt. Takové by mělo být civilizované Slovensko.

„Církev nemůže být uzavřena do kostelů...“

I když se zdálo, že katolická církev k situaci mlčí, přesto setrvala na zásadách jednoty a mravnosti. Prvním krokem naděje pro civilizované Slovensko byla omluva biskupů židovským bratřím a sestrám za lhostejnost a nekřesťanské postoje vůči nim za 2. světové války. Vyjádřili lítost nad deportací Židů a vyvolali vlnu diskusí o mravní hodnotě postojů popraveného prezidenta J. Tisa. Biskupové poprosili Židy o odpuštění, což je akt odvážný a tolerance.

Druhým jasným bylo odmítnutí vládního projektu, podle nějž se měla nová Univerzita sv. Cyrila a Metoděje v Trnavě stát katolickou univerzitou. Biskupové mohli přijmout návrh i stanov, které vypracovala vláda. Předseda Konference biskupů Slovenska mons. Baláž se však vyjádřil jednoznačně: „Statut a rektor univerzity nejsou pro KBS přijatelní, protože je musí podle kanonického práva navrhovat KBS a schválit Vanikán.“ Biskupové tak odmítli výhody ze strany státu, neboť by byly závažným porušením kanonického práva.

Třetí zásadní postoj katolické církve se týkal připravované smlouvy mezi SR a Vatikánem. Vláda do ní prosazovala své právo vyjadřovat se ke jmenování nových biskupů. Sloveňští biskupové se nenechali zastrašit. Biskup R. Baláž veřejně prohlásil: „V tomto je postoj církve definitivní. Tam se nedá ustoupit ani o chlup.“ Z řad koalice se ozývají výhrůžky, že v budoucnosti by církev mohla mít potíže se svým financováním. Biskupové se před penězi nesklonili, což je dobrá zpráva pro civilizované Slovensko.

„Samozřejmě, že církev se musí angažovat. Kdybychom zůstali neutrální a nereagovali na současné poměry, byli bychom opravdu zhyteční.“ prohlásil R. Baláž v této souvislosti a dodal: „Církev nemůže být uzavřena v kostelích a sakristiích a nevídat si života společnosti. Musí se k němu vyjadřovat, protože ji to ukládá víra a její morální principy.“

Nespokojenost vládní koalice

Ministr kultury SR Ivan Hudec v rozhovoru pro TASR napadl biskupa R. Baláže slovy: „Je zajímavé, že v Polsku, Maďarsku a jiných zemích je církev velmi solidární se svým státem a národem. Bohužel, na Slovensku tomu tak není, zejména u některých církevních hodnostářů, kteří mají rozhodující vliv.“

Ministru slova jasně dokazují polarizaci společnosti. Vládní moc se jí snaží vnést i do církevních struktur. V. Mečiar se po celou dobu své vlády snaží určovat postoje hierarchie a s podporou médií a ideologických „spolupracovníků“ z řad samotné církve se mu podařilo vsugerovat slovenské společnosti utopii „o některých neposlouchných biskupech a zdravém proslovenském jádru v čele s J. Sokolem, J. Ch. Korcem a A. Hlinkou.“

Rozdělení Mečiarovy církve hierarchie?

Na tuto palčivou otázku, zejména vezmeme-li v úvahu blížící se volby, odpověděl biskup R. Baláž: „Stále někdo zdůrazňuje, že naši biskupové jsou nejednotní. Každý biskup má svou hlavu. V určitých věcech jsme skutečně jednotní, ale máme právo v určitých věcech mít i rozdílné názory. Jestliže biskup svobodně myslí, může mít na určité věci i svůj osobní názor. To neznamá nejednotu, ale rozmanitost života.“

Opustil Bůh Slovensko?

„V dobách komunismu jsem věřil, že Bůh Slovensko neopustí, dnes už tuto jistotu nemám.“ prohlásil nedávno místopředseda KDH F. Mikloško. Tedy skepse, nebo naděje? Nezávislost a svoboda! Biskup R. Baláž tvrdí: „Biskup musí jednat nezávisle na tom, že by od kohokoliv na tomto světě čekal nějaké výhody.“ A to je výzva pro nás všechny. Andrej Štiavnický

GLOSÁŘ

Zákonodárny sbor našeho laického státu odmítl zákon o tzv. registrovaném partnerství, tj. deledobém soužití páru homosexuálně založených osob. Křesťanská etika shledává, že homosexualita odporuje přirozenému zákonu, a vyhovění tomuto sklonu pokládá za hřích, tedy rozpor s Boží vůlí, je však velmi opatrná při posuzování subjektivní viny. Kdo jsme o věci poučení a dovědeme vidět bez předsudků, víme, jakým křížem je takový úděl těch, kdo si ho svobodně nevolili (včetně jejich rodičů). Jeho tíži navíc zvětšuje nevěstivý, pohrdavý postoj okolí.

Lékaři vědí, že když si jejich homosexuální pacienti obého pohlaví vytvořili trvalější vztah, že to bylo lepší, než když se zmítali v promiskuitě. Akceptování registrovaného partnerství může zmírnit subjektivní strádání takto postižených. Jejich kříž z nich však nesejme: homosexualita nepřestane být problémem. Rizika této zákonné úpravy jsou jinde.

Zákony přijaté pod tlakem mravního relativismu vždycky znamenaly krok na šikmou plochu (potrat, eutanazie). Navíc zpečetily zrátu ontologického smyslu, tj. vyhasínání vědomí esence: to, co je tím, čím je, se posléze vnímá jako něco jiného než to, čím je (např. lidská bytost, která má osobní bytí, je vydávána za věc). Jsou postulovány rozdíly, které nemají věcný důvod, naproti tomu rozdíl, který je, jsou stírány. V homosexualitě je spatřována ekvivalentní varianta statistické normy, jako apť. leváctví. Je tu nebezpečí, že se bude vytrácet podstatný rozdíl mezi soužitím homosexuálů a rodinou.

Přesto by nás měla jítat hrůza z argumentování proti návrhu zákona typu: smeček chce smečku, a když nechce, je nemožno a zralý pro odstřel. – Zazněla v Poslanecké sněmovně. Vystoupil ji poslanec za „republikány“, který o sobě před časem prohlásil, že je křesťan...

Na Ukrajině zvítězili ve volbách komunisté. Zvítězili u nás sociální demokracie, asi to nehude projev tendence, která ve Velké Británii vynesla Tonyho Blaira a jeho labouristy, nýbrž té, která na Ukrajině způsobila vítězství komunistů. Vzdouvá se odrazová vlna proti transformaci, vyvolaná odporem k jejím hříhům, ale nejen tím. Totální režim zlomil lidskou osobnost, která mezitím ztratila schopnost se vzpřímit...

I u nás budou volby. Čím vše se přibližují, tím bude vzrůstat nejen mezeiratický boj, což je v rámci fair play (např. ČSSD se chystá k útoku, proti KDU), ale i vůle inscenovat aféry a skandalizovat. To je často účinnější než regulérní politický boj. Odtud pokušení spolehnout v politice raději na rány pod pás. Obřízná úloha politika: dostávat „podpásovky“ a – neoplatce – stejnou mincí. „Udeří-li tě kdo do tváře...“

OPUS DEI je DÍLO BOŽÍ

Svědectví z druhé ruky nestačí. Chceme „k pramenům“. Požádali jsme o rozhovor Dr. Martina Kuglera ze Štýrského Hradce (Graz), původním povoláním historika, nyní nezávislého novináře, který je tiskovým mluvčím Opus Dei pro Rakousko, Slovensko a Česko.

Jak byste charakterizoval spiritualitu vašeho společenství? Jaké akcenty kladete na duchovní formaci svých členů?

Nejlépe lze Opus Dei pochopit, vzpomeneme-li prvních křesťanů. Byli to normální lidé z tohoto světa, měli jistotu své povolání Bohem a se vši vážností usilovali o svatost. Základem této duchovní budovy je živoucí a konkrétní vědomí toho, že jsme dítkami Božími. Tomu odpovídá i formace členů směřující k těsnému spojení s Bohem v těch nejobyčejnějších situacích rodinného a profesionálního života, kdy se i každodenní povinnosti stávají modlitbou. Tak jsme přiváděni k tomu, abychom chtěli sloužit druhým lidem a prohloubeným způsobem předávali poklad víry. To je cílem duchovní formace v Opus Dei.

Zeptám se, proč Opus Dei vzniklo. Ale abyste mi rozuměl: každá taková iniciativa vzniká v určité situaci a z potřeb této situace. Např. Tovaryšstvo Ježíšovo (jezuity) vzniklo z pocitu rozkladných a úpadkových tendencí uvnitř církve. Hnutí fokoláre vzniklo z pocitu mezilidské cizoty a nenávislosti, která triumfovala za 2. světové války. Charismatická hnutí chtějí čelit osobnostnímu vlivu technické civilizace a jejího produktu – masové konzumní společnosti. Jaká potřeba vyvolala v život Opus Dei?

Blahoslavený Josemaría Escrivá, náš zakladatel, často zdůrazňoval, že Opus Dei nebylo založeno jako odpoveď pro nějakou konkrétní historickou situaci, jako reakce církve na určitou dobu duchovní nouze apod. Naopak, poselství Dřítu zůstane aktuálním, „dokud budou na zemi lidé, kteří pracují“. – Naproti tomu lze samozřejmě dodat, že Bůh v určitých dobách povolává zcela určité lidi, a tím bezpochyby umožňuje své církvi působit v čase a reagovat na konkrétní trendy. Chcete-li, vznik Opus Dei je – vyjádřeno lapidárně – Boží odpověď na stupňující vzájemné rozvolňování rozsáhlých oblastí života církve, tedy „katolického milie“, ale i moderního světa práce, resp. sekulární kultury. Opus Dei chce připomínat všem pokřtěným, že slouží Bohu a mohou dosáhnout svatosti tam, kde právě jsou, a že tento ideál není žádnou utopií nebo cílem hrstky privilegovaných.

Za bývalého režimu se u nás o Opus Dei vědělo velmi málo. Komunistická propa-

ganda je vydávala za arcireakční organizaci. Jistě ale víte, že i uvnitř církve existují vůči vašemu společenství postoje dosti ambivalentní. Na jedné straně Svatý otec beatifikoval jeho zakladatele, na druhé straně se vyskytuje vůči Opus Dei nezanedbatelná podezřivost. Proč?

Vždyť právě čeští katolíci vědí, že k opravdovému následování Krista patří nejrůznější podoby pronásledování, v tom bychom se mohli od vás učit. Že jsou to mnohdy i katolíci, kteří nám – často pro nedostatek informací – nerozumějí, nás samozřejmě obzvláště mrzí. Na druhé straně je logické, že současný nesouhlas některých věřících s papežem a jeho učitelským úřadem postihuje i ty, kdo usilují o věrnost Svatému otci. Opus Dei není v tomto ohledu samo.

Vášemu společenství se občas vytýká uzavřenost. Prý mu není vidět do karet, prý má skryté záměry. Někteří lidé vás přirovnávají k zednářům, přesněji řečeno ke své představě o zednářích. Jste opravdu taková tajnůstkář?

Každý, kdo poznal Opus Dei osobně, může tyto výtky vyvrátit. Ve svém pracovním a rodinném prostředí hovoříme samozřejmě o svém členství v Opus Dei zcela otevřeně. Nechodíme s ním demonstrativně jako s reklamním plakátem, nenosíme žádné odznaky, to by se přičítalo laikální povolání členů Opus Dei. Jsou to normální křesťané uprostřed současného světa. Jak by měli uvádět např. na svých návštěvnických členství v Opus Dei? Musím ale dodat, že mnohé z toho, co jste uvedl, to tajnůstkářství či podobnost se zednářstvem, je „self-fulfilling prophecy“ (předpověď, která se naplňuje už tím, že byla vyslovena – pozn. red.).

Dále vám vytýkají mocenské ambice. Prý se snažíte ovládnout společnost získáním jejích elit, podobně jako jezuity v rámci své protireformační strategie. Také vás podezřívají, že se na Západě orientujete na zámožné vrstvy, že jste pohádkově bohatí a že svých úspěchů dosahujete hlavně penězi, přesněji řečeno štedrým financováním iniciativ, které pokládáte za slibné. Můžete to komentovat?

Toto podezření asi pochází od těch, kdo příliš snadno projikují své myšlenky do těch druhých. Členové Opus Dei nepůsobí kolek-

tivně. Odhlédneme-li od jejich víry a specifické spirituality, jsou to velmi rozličné osobnosti. Některá společná strategie dosahování pozemských cílů, jakkoli vznešená, prostě neexistuje. Zmínil jste jezuity, kteří se snažili získat pro církev místní vedoucí elity, aby víra zapustila rychleji v těch zemích kořeny. Ano, i Opus Dei se snaží z těchto důvodů získávat příslušníky intelektuálních a kulturních profesí. Zakládáme však i střediska pro dělníky a zemědělce. O nějakých finančních elitách nemůže být řeči. Kdybyste znal skutečný stav věcí, takový předpoklad by vás rozesmál.

Dr. Martin Kugler

Snímek archiv

V 16. a 17. století panovala v jezuitském Tovaryšstvu tuhá subordinace, tedy bezvýhradná poslušnost vůči nadřízeným. Sami jezuity tomu říkali „silce cadaver“. Prý je tomu tak i v Opus Dei. Co si takového však je modernímu člověku, který si zakládá na své autonomii, nepřijatelné. Připomíná mu to atmosféru totalitního režimu nebo mafie. Existuje uvnitř Opus Dei taková praxe?

Když náš zakladatel mluvil o poslušnosti, dával jasně najevo, že je nutné odmítnout každý příkaz, který se protiví zákonu Božímu. Navíc vždycky zdůrazňoval důležitost svobodného vnitřního přitakání, spojeného s překonáním osobních odporů, resentimentů, nálad atd. Výslovně požadoval „inteligentní poslušnost“. Jinak by to v Opus Dei ani nešlo. Uvažte, že většina našich členů žije se svými

rodinami, i fyzicky vzdálena od svých představených. Jsou ve své každodennosti poslušni Bohu, aniž by dostávali nějaké direktivy. Na druhé straně je každému vzdělanému katolíkov jasně, že představy autonomie pěstované od dob osvícenství v duchu kritického racionalismu se nekryjí s křesťanským pojetím člověka, ba ani s každodenní zkušeností. To ale nemá nic společného s atmosférou totalitního režimu. Je to doloženo praxí křesťanů: právě poslušnost Bohu a církvi je vedla k odporu vůči nespravedlivým zákonům a praktikám. Skutečná poslušnost a skutečná svoboda jsou křesťanům dvěma stranami téže mince.

Ze spisů zakladatele Opus Dei Josemaríi Escrivá de Balaguera vyšla u nás např. Cesta, pozoruhodné dílo, jakoby ustavičný tičhý a nabádavý hlas; věřím, že vnímavost vůči těmto sdělením, nebo aspoň většině z nich, pocítí každý. Je tam ale i taková rada (čl. 56): „Je zapotřebí velké poslušnosti vůči duchovnímu vůdci a velké ochoty podvolit se milosti Boží. Protože nedopusťte-li, aby Boží milost a rada vašeho vůdce konaly svou práci, nikdy se neukáže obraz Kristův, podle kterého se utváří svatý člověk.“ – Myslíte, že po zkušenostech dnešního člověka se selháváním nejrůznějších autorit včetně rodičovské i kněžské je to rada přesvědčivá?

Myšlenka, jejíž část citujete, se týká duchovního rozhovoru a nelze ji přenášet do sociologické roviny. Je třeba mít na paměti kontext svobody, který bl. Josemaría nikdy neopouští. Autorita zpodobňuje či duchovního vůdce spočívá v jeho pomoci objevovat v konkrétní situaci Boží vůli. Správně pochopená poslušnost je vždycky poslušností vůči Bohu; a tu je pochopitelné třeba zachovávat bez výjimek.

Když už jsme u bl. Josemaríi Escrivá, ten na jiném místě (čl. 174) říká: „Nefikej: ten a ten mě obtěžuje. Myslím si: ten a ten mě posvěcuje.“ – Pokud se to podaří, je to jistě nesmírný výkon. Není ale čistým jevem pouhé předstírání takového výkonu, tedy jisté pokrytecké svatouškovství? Pokud připustíte, že ano, jak tomu čelíte?

Myslím, že žádný člen této věty si nepředstavuje, že by tohoto cíle dosáhl jednou provždy! Proto v tom nevidím tak závažný problém. V kurzech a přednáškách, které Opus Dei pořádá, můžete často slyšet varování před jistou podobnou pýchou nebo sebeospravedlňováním halaných do záležitosti ctnosti.

Vytýkají vašemu společenství příliš těsné vztahy k autoritativnímu režimu generála Franka po jeho vítězství ve španělské občanské válce...

Ted odpovím velmi konkrétně, abych vám přiblížil pluralitu uvnitř Opus Dei. Ozřejmila se právě tím, jak odlišně se chovali jeho členové k tomuto režimu. V pozdních šedesátých letech byli někteří z nich ve vládě, jiní byli pro svůj opozičnícký postoj v kriminále a další odešli pro jistotu do exilu. Španělský episkopát teno režim dlouho schvaloval, katolíci proto neměli důvod pochybovat o tom, že vládní spolupodpovědnost byla mravně přípustná. I Frankovi protivníci připoustějí, že právě ministři z Opus Dei se zasadili o to, aby se země otevřela světu a přiklonila se bezbolestně k demokracii.

Co nabízí Opus Dei lidem v postkomunistických zemích?

Víte lépe než já, jaké enormní duchovní vakuum nastalo pod letitou komunistickou vládou zejména u mladých lidí. Opus Dei chce pomáhat svým přítelem, kolegům, svým blízkým, objevovat od základu jejich povolání jakožto křesťanů. V postkomunistických zemích je zřejmě pozitivní pojetí práce jako místa skutečného rozvoje člověka v setkávání s Bohem a ve službě bližním mimořádně relevantní. Kromě toho nabízí Opus Dei ve svých dvou pražských střediscích (Na baště, tel. 24 31 90 66, a Pětidomí tel. 37 55 85 – pozn. red.) různé formy náboženského vzdělávání pro všechny věkové skupiny.

Jak na vás reaguje naše církev, resp. její různé kruhy? Setkal jste se s opatrností či podezřivostí, o nichž jsme mluvili?

My se cítíme úzce spojení se všemi katolickými křesťany a nemáme nic proti nikomu! Proto jsme všeobecně dobře přijímáni.

Připravil Petr Přihoda

Posvěcovat každodennost

Opus Dei a jeho odpůrci

povolán každý. „Předpoklad, že věřící by se měli omezit jen na to, aby pomáhali duchovenstvu v plnění církevních úkolů, by měl zmizet...“ praví mons. Escrivá. Obracel se především na mladé, na inteligenci a na vlivné kruhy, i když nejen na ně. Opus Dei tak připomíná jezuity v 16. – 18. století. I ono má své školy, které se těší znamenité pověsti. I ono stojí bezvýhradně na straně papeže. Tak se stalo, že při současném vnitrocírkevním napětí je Opus Dei pokládáno za výrazné konzervativního činitele.

Elitní menšinou v Opus Dei jsou tzv. numerarii, laici, kteří si zvolili celibát a žijí v komunitách podobných řeholním, s důrazem na poslušnost, kázeň a tradiční asketické metody. To oni vyvolávají obvinění z anachronismu, konspirace, i obavy z mocenských ambicí, brainwashingu apod., které vyslovují „leví“ katolíci a s nimi i liberální a levicový

tisk. Články o Opus Dei ve švýcarském katolickém *Aufbruch*, ve *Frankfurter Rundschau*, *International Herald Tribune* i v *Der Spiegel* jsou psány v podobném duchu: jsou podezřivé, často kousavě pomlouvačné. Opus Dei je označováno za sektu nepřátelskou koncilu, za papežovu útočnou vozbu či jeho „svatou mafii“. Tento styl známe z komunistických publikací. Váš se také charakteristika Opus Dei, provedená východoněmeckou *Stasi*, podstatně neliší od předtisků levicového a liberálního tisku. Jeho obvinění Opus Dei mají ještě jeden zajímavý rys: stejným výrazem bývá jindy častována katolická církev jako celek.

Opus Dei je tedy předmětem kontroverzí a nezastvácených těžko odlišných důvodů od rutinního nasazování „psí hlavy“ motivovaného rivalitou nebo protikatolickým cítěním. I Hans Urs von Balthasar je v r. 1963 označil za

„směr totalitní a klerikální“ a kardinál Konig nedávno doporučil této instituci „větší průhlednost“. Jejím příznivcem je však mj. sám Jan Pavel II. V r. 1992 prohlásil jejího zakladatele za blahoslaveného. Byl to nezvykle krátký beatifikační proces, při němž, na rozdíl od jiných, prý nebylo dbáno námitkami kritiků. Odpůrci Opus Dei to vysvětlují: konzervativní „polský papež“ se zhlédl v konzervativní organizaci, je to zamílovanost na první pohled a navíc známka toho, že se hierarchie odzrcuľuje Božímu lidu. Zde je ovšem třeba upozornit, neboť takto povrchní výklad připomíná demagogii podobnou té, jakou byly komentovány i jiné projevy Svatého otce, včetně encykliky *Veritatis splendor*.

Zdá se, že Opus Dei je pro veřejnost, i tu katolickou, jakllem sváru, možná i zkušebním kamínkem nebo čínidlem, na němž lze lépe rozpoznat povahu současných sporů i předsudků, a nejen vnitrocírkevních. Věnujme mu tedy nepředsjatou pozornost, a to nejen v tomto čísle *Perspektiv*.

-pp-

Překážky v práci farních rad

Farní rady se jeví jako vpád demokracie do hierarchické struktury církve. Nejde však o prosazování demokracie, ale o partnerství a o rozdělení kompetencí. – Každý kněz má ve farnosti vedoucí postavení, které mu světil biskup. Pro dobrou spolupráci mezi kněžími a laiky je nutná *trpělivost* z obou stran, aby se odstranily zejména tyto základní překážky:

Překážky ze strany laiků

1. Někteří laici žijí stále v předstávě, že naprosto vše musí rozhodnout kněz (jako někteří kněží žádají, aby vše rozhodl a provedl biskup), a to od nejmenších maličkostí až po velké projekty. Takoví laici se o život farnosti prakticky nezajímají. Tento postoj faráře velmi zatěžuje.

2. Jsou laici – je jich menšina – kteří by chtěli rozhodovat sami bez faráře. Předkládají spoustu podnětů a návrhů, co by se mělo dělat, a většinou chybí faráři fídit. Jsou ambiciózní. Takové je dobré zaměstnat.

Překážky ze strany kněží

1. Důvod autoritářského postoje kněží spočívá v tom, že považují laiky za nekompetentní a v teologických či církevních otázkách nevzdělané. Přitom je jejich úkolem tyto nedostatky laiků odstraňovat, vychovávat je, aby znali nejen bibli a katechismus, ale aby si všímali i nových pastoračních trendů a také aby si „nenechali od kněze všechno líbit“, byli otevření a spolupracovníci atmosféru otevřenosti. Poslouchání jako prostý účastník bohoslužby kázání, mívám pocit, že i mladí kněží oslovují shromážděnou obec jako absolventy zvláštní školy, zvláště je-li jejich posluchačstvo vyššího věku. Zapomínají, že mají co činit s dospělými lidmi. I když jsme dosáhli politické svobody, zdá se, že stále nejsme připraveni na

svobodný a otevřený dialog. – Existuje i opačný extrém, kdy kněz hovoří jazykem, jemuž věřící nerozumějí, protože on je pokládá za intelektuály, kteří mají vysokou teologickou školu.

2. Neochota a neschopnost k týmové práci je mezi kněžími hluboce zakotvena. Kněz je vychováván

tak, že odpovědnost za všechno nese sám. Domnívá se, že tak učí kodex církevního práva. Týmové práci ho nikdo neučil a on sám měl málokdy možnost nahlédnout do způsobu vedení necírkevní organizace. Moderní teorie řízení se na teologické fakultě nevyučuje a v církvi panuje domněnka, že to přijde samo, bu-

deme-li duchovně silní. Přitom zasedání farní či ekonomické rady leckdy ztroskotá na prostém neumění vést poradu či schůzi.

3. Trvají značné předstupy proti laikům – absolventům teologických fakult, zvláště jde-li o ženy (!). Těm se svěřuje pouze charitativní práce, k níž však není nutný titul magistra teologie. V lepším případě působí jako katechetky, ale při uvážlivém podezření, zda na tu práci stačí.

4. Při každé příležitosti je citován názor, že na Západě mají s farními radami špatné zkušenosti. Právě tak jsou zmínovány těžkosti, jaké prý působí v evangelických církvích staršovstva. Vše negativní je zveličováno, aniž by se připomněly klady spolupráce laiků a kněží.

5. Nátek kněží na jejich přítelovost a starost s tím, co by mohli zařadit laici, nebývá vždy veden snahou zhabit se nadbytečné práce. Je často zvláštním druhem vychloubání: „Podívej se, co všechno dokážu!“ Je to pycha zabalená do vzbu- zování soucitu. Je v tom i snaha svalit odpovědnost na „neschopné autority“ (míní se tím biskupové), které by „měly přece všechno vědět, všechno rozhodnout a zařadit“. Chce se tím zastít bezradnost v pastorační práci, pocit neúspěšnosti apod.

Překážky z obou stran

Povzdechy laiků nad autoritářstvím kněží jsou stejně časté jako povzdechy kněží nad autoritářstvím biskupů. Možná, že jedni i druhí předtím nezažili nic jiného než autoritativní otce, matky, učitele, faráře, fakultu, a že součástí jejich formace je představa, že farář musí být autoritou takřka neomylnou.

Překážky ze strany diecéze

Nehylo vysvětleno, k čemu a proč farní rady a co se od nich očekává. Biskupové se zdráhají jejich zaklá-

dání nazývat, protože se obávají formalismu „z poslušnosti“. Ponechávají tedy iniciativu na kněžích. Těm však chybí motivace. Dříve ji měli: čelili tlaku totalitní moci. Po pádu komunismu se církve ocitla jakoby v ghetu či ve vakuu. Žije sama pro sebe svými problémy. – Mnozí kněží mají pocit, že vedení diecéze nemá o fungování farních rad zájem, že ponechává jejich zřizování samovolnému vývoji. Stává se, že již ustavené farní rady nemají možnost vyměnit si v rámci diecéze zkušenosti: často jim není známo, kde už jsou farní rady zřízeny a jak fungují. Systém „farnost pro farnost“ funguje tam, kde „pláceme s pláčícími“ (viz povodně), nikoli však tam, kde se máme „radovat s radujícími“.

Závěr

Živé společenství, jakým má farnost být, se udržuje pouze rozhovorem (včetně řešení sporů), nikoli monologem. Rozhovor má vést farář s farní radou a naopak. Farář s jednotlivými farníky a ti mezi sebou, společenství s jednotlivcem a jednotlivce se společenstvím. Takto funguje každá normální rodina. Čím je společenství větší, tím je vedení rozhovoru náročnější. Není snadný ani v malém společenství, jakým je většina našich farností. Farnosti ve velkých městech se nezhádka štěpí na frakce, které někdy mají navzájem jen málo společného, navíc mívají na okraji četné poustevníky.

Všechny zainteresované strany mají nesnadný úkol: neustále vést rozhovor, vzájemně si naslouchat, společně hledat odpovědi na dané otázky a společně pracovat pro farnost. Bude-li farnost společenstvím dialogu, bude i práce farní rady úspěšná.

P. Jiří Hájek

Autor je správcem farnosti Stříbra (plzeňská diecéze)

Snímek Jaroslav Hadík

ANKETA

Popravdě řečeno, donedávna jsem neměl tušení, a se mnou asi většina křesťanů střední generace, poznamenaných socialismem, že by nějaká místní (katolická?) církev mohla mít sněm. Co na to Vatikán? Neříká to nějaká heze?

A co ten výraz „místní církev“? Pro mnohého katolíka je to podezřelá. Jaká místní, když je přece jen jedna, katolická (všeobecná) a univerzální? To snad protestanté a jiní křesťané, ti mají místní církve. Nás katolíků se to nemůže týkat.

Jak se později ukázalo, sněm je součástí kanonického práva, církve s ním počítá, a jsou dokonce země, kde probíhá takový sněm (či synoda) permanentně. Napadá mi: co všechno ještě o té „svě“ církvi nevím!

Církev (z řeckého ekklesia – svolání, shromáždění) je shromážděním „Božího lidu“, tedy křesťanů. Svým způsobem lze říci, že církev je tam, kde se sejdou „dva nebo tři v Kristově jménu“. Mnoho jazyků (italština, němčina, polština, angličtina...) má stejný výraz pro církev i pro kostel. V těchto souvislostech se ovšem sněm místní církve začíná jevit podstatně jinak.

Proto si dovoluji malé podobnění.

Rodina. Každý z ní má své práva i povinnosti. Své úkoly a své radosti. Jsou věci, které si každý člen domácnosti rozhodne sám, jiné je třeba řešit společně. Čas od času se tedy rodina má a musí sejt celá. A nejen kvůli oslavě narozenin nebo u svatebního ohně. Někdy je třeba rozhodnout o nějaké zásadní a neobvyklé věci. Například kam na dovolenou, zda, kam a jak se sblouvat, před malováním... Kde se takto nesehazují, kde se někteří věci neřeší společným úsilím všech, tam asi není všechno v pořádku. Může to znamenat diskriminaci jedněch a despotii druhých, lhostejnost některých k chodu společné domácnosti, nebo to může být projevem nemocného organismu (z nedostatku času, dobré vů-

le, z vyčerpání...). Může to dokonce znamenat, že rodina už vlastně není rodinou.

Z tohoto podobnění mi vychází jediné: sněm je nejen možný a potřebný, ale dříve či později i nezbytně nutný.

A nejen to. Sněm bude mít smysl jen tehdy, zúčastní-li se ho „celá rodina“, vezme-li ho za

Fáze hledání témat našeho sněmování již začala. Existuje písemné shrnutí všech námětů, které byly pro jeho jednání navrženy. Je to několik hustě popsaných strojopisných stran. Vůbec nezavádím přípravnému výboru povinnosti materiál utřídit. Vzpomenete-li na jakýkoli fakt, problém, fenomén nebo spornou

Hereze, formalita nebo nezbytnost?

O sněmu katolické církve

svůj každý člen „společné domácnosti“, včetně těch, kteří do společného bytu docházejí jen občas nebo obývají pouze „jeden pokoj“.

Pro mě je to výzva: Jak jsem ve své církvi „doma“? Jak moc mi záleží na jejím dalším životě? Jak naléhavě cítím potřebu setkat se ve farnosti, diecézi, provincii s ostatními, abychom společně nahlédli potřeby a možnosti naší „rodiny“ a prospěli tím i okolním rodinám?

Ne, není náhodný tento odskok směrem k ekumenismu. Aby křesťanství mělo vůbec šanci proměnit svět kolem sebe, musí se stát skutečně ekumenickým. Jak chceme mluvit o lásce k bližnímu, neumíme-li mít rádi ty, kteří jsou nám nejbližší? Ti kolem si toho všimají.

Ekumenismus (ani žádný opravdový dialog) není myslitelný bez vědomí vlastní identity. I k tomu by měl být užitečný budoucí sněm.

Dejme tomu, že někteří členové rodiny se shodnou na tom, že tak to dál nejde a že se s tím musí něco udělat. Jak se postupně potkávají během dne, domluví se, co je trápí a kdy se kvůli tomu mohou a chtějí setkat. Pokud ale rodina nenajde čas v nejbližších týdnech, nemá smysl schůzku plánovat, protože za půl roku bude všechno jinak.

otázku ze života katolické církve, určitě to tam najdete. Nechej posuzovat dosavadní postup, vlastně je velkorysý. Beru-li však vážně svou vlastní výzvu, vidím, že tato cesta poněkud připomíná turistu, který se rozhodl vyrazit na výlet a koupil si na nádraží jízdenku do všech stanic, kam to bylo možné.

Snímek archiv

A tak se opět uchýlím k svému podobnění. Naše modelová rodina si asi neřekne: „Dlouho jsme se neviděli, pojďme se v dohledné době sejt a mezitím vymysleme, co budeme řešit.“ Spíš si řekne: „Je tu ten a ten problém, například: dětem se ve škole smějí, že jsou věřící, sousedka nám sype odpadky před dveře bytu a vůbec jsme tady v domě jaksi neohlášení. Sejděme se v neděli po obědě a pokusme se vymyslet, co se s tím dá dělat.“

To, čím se tedy sněm má a může zabývat, jsou témata, která se týkají soužití všech těch, kdo žijí v této středoevropské kotlině. Nikoli jednotlivých „členů rodiny“, ani celé (rozuměj: celosvětové) církve. Sněm přece nemůže suplovat biskupské synody, biskupskou konferenci, kapituly, farní, ekonomické a jiné rady... Měl by se zabývat tím, co právě tato grémia řeší v plném rozsahu nemohou. Pro mě osobně je tím soužití církve s ostatní společností.

Kdy bychom se tedy měli sejt?

Z toho, co bylo řečeno a ilustrováno „rodinným“ modelem, vyplývá, že čas sněmování nezávisí ani tak na tom, jak rozhodne „otec“ (i když k tomu jistě může dát první impuls), ale daleko víc na domluvě „celé rodiny“ a na důvodu, který ji k tomu vede. Jinak řečeno: všichni (nebo alespoň velká většina) musí vědět, proč se mají setkat a že to má smysl. Každý musí cítit, že domluva bude pro něho osobně v nějakém ohledu důležitá.

Kdybych tedy měl říci sám za sebe, co si od sněmu naší místní církve slibuji, odpověď bych, že se těším na setkání se všemi sourozenci a doufám, že to, co si tam povíme a společně rozhodneme, bude mít příznivý dopad na můj další život i na další existenci tohoto společenství v prostředí, v němž ono žije.

I kdyby se to ale tak docela nepovedlo, stejně nemám obavu. Potkat se jednou za čas s celou rodinou je vždycky užitečné. Pokud se opravdu (podtrhuji) *potkáme*, můžeme si alespoň říci, že se máme rádi a že spolu můžeme, chceme a umíme žít. Možná, že to je dokonce to nejlepší, čímž bychom dosáhli.

Štěpán Filčík

Pro starší generace jsou malá společenství většinou něčím neobvyklým. Co má na mysli církev, mluví-li o nich? Jaký mají smysl a jaký může být jejich přínos? Jak by měly být uspořádány? Jsou nějaké zásady, které mohou napomoci jejich zdánlivé existenci? A co jejich úskalí? A konečně: jak takové společenství najít či založit? – Další řádky chtějí pomoci při hledání odpovědi. Jedná se o zohlednění vlastních zkušeností z několika společenství.

Vlastní zkušenost

Jsem konvertita. S křesťanstvím jsem se setkal až v dospělém věku a moje cesta k víře pak trvala několik let. Bylo to ještě před rokem 1989. Po rozhodnutí ke křtu následovalo uvedení do křesťanského způsobu života – katechumenát. Už tehdy jsem velice toužil po společenství. Tato touha se však naplnila až po křtu, o dva roky později, když jsem doprovázel přítele na cestě k víře. Kněz mu uložil poslouchat na pokračování kazety s výkladem Vyznání víry. On je chtěl poslouchat společně se mnou. Postupně se přidalo pár dalších přátel – a zárodek společenství byl na světě.

Někteří z nás později uzavřeli sňatek. Založili jsme tedy manželské společenství. Na počátku byly čtyři dvojice, nyní je jich devět a k tomu i jedenadvacet našich dětí. Scházíme se pravidelně jednou za čtrnáct dní už osmý rok a trávíme spolu každoročně i krásný týden dovolené.

Další společenství vzniklo z původní katechetické skupinky. Před rokem 1989 se v našem městě náboženství vyučovalo tajně v malých skupinách dětí. Starší chlapci si přáli pokračovat i ve středškolském věku. Proměnili jsme tedy skupinku na společenství, pozvali i děvčata – a společenství mládeže bylo na světě. Jeho jádrem jsou středškolaři, proto se obměňuje. Dobře funguje už sedmý rok. Společně jsme prožili křest dvou členů i řadu birmování. Jeden chlapec studuje na kněze a jedna dívka má za sebou obléčku u františkánek. Někteří už přijali svátost manželství.

Smysl a přínos malých společenství

Pro dospívajícího může být společenství ideálním malým přirozeným kolektivem. V tomto věku je touha po „partě vrstevníků“ výrazná. Je to období, kdy mladý člověk svou víru často přehodnocuje, prochází krizí, snaží se odložit „víru rodičů“ a nahradit ji vírou svou. K tomu může přispět i společenství. Mělo by totiž být místem sdílení víry, kde si členové svěřují i pochybnosti a společně hledají odpovědi na své otázky, čtou Písmo a společně se vzdělávají ve víře. Také společně modlitba, do níž každý vkládá svou „radost i naději, smutek i úzkost“, je obohacením pro všechny.

Důležité je však dělit se i o zkušenost z dalších oblastí života. Koevaluování společenství skýtá příležitost k vzájemnému poznávání světa druhého pohledy. Navíc je škola mezilidských vztahů. Když se to daří, odnáší si odhodlaný člověk i vědomí, že křesťanství je součástí celého života, nejen něčím na jeho okraji.

Právě tak je důležité společenství i pro dospělého. I v dospělosti si občas potřebujeme odpovědět na základní otázky víry, potřebujeme prohlubovat vztah k Bohu a rozšiřovat jej novými podněty. Také společenství modlitby a sdílení života nadáváním s někým významu. V každodenním životě se společenství stává i pramenem povzbuzení a nového elánu „duchovní obnovou“ uprosřed všedních dnů, místem setkání s přáteli a hlavně s Bohem. Člověk zde najde i pomoc v nouzi, někdy zakotvení, jindy odrazový můstek. Vytvářejí se zde hlubší přátelské vztahy, a také se tu často rodí nové nápady

MALÁ SPOLEČENSTVÍ V CÍRKVI

Motto: „Aby se všechny tyto farnosti staly skutečnými křesťanskými obcemi, musí se příslušné církevní autority snažit: a) aby byly farní struktury velice pružné uzpůsobeny situaci především účastí laiků na pastorační odpovědnosti; b) podporovat základní malá, tzv. živá společenství, v nichž si věřící mohou vzájemně zvěstovat Boží slovo a uskutečňovat je ve službě lásky.“

(Christifideles laici, odst. 26)

a iniciativy, často přesahující rámec společenství. Dobré společenství se tak stává i přínosem pro farnost a společnost kolem něj.

V neposlední řadě je společenství místem, kam lze přivést nevěřícího, který se zajímá o křesťanství. Církev u nás těmito lidem nenabízí takových příležitostí mnoho. Přitom právě malé společenství je ideálním prostředím z několika důvodů: V jeho

Některé skutečnosti společenství ničí. Je to například neupřímnost. Má-li něco proti někomu, ale neřekne mu to, nebo nastane situace, že se nikomu ve společenství nelíbí, ale všichni se tváří jako by nic, směřuje společenství ke krizi. Ke škodě je i každá uzavřenost a neochota sdílet se s druhými. Zboubný je stav, kdy členové do společenství nic nepřinášejí, nežijí jím, jen přijdou,

sáhne, bude-li třeba. Neměl by se obávat ukončit neplodnou diskusi, rozhodnout v nerozhodném okamžiku, klást požadavky na druhé. Jeho úkolem je vnést do společenství řád a udržet jej.

Animátor má žít duchovním životem a sdílet se o něj. Jeho osobní vklad je nezbytný. Tím vtiskne do určité míry společenství svého ducha, což je dobře. Měl by ale pod-

Snímek Juroslav Hodík

rodinné atmosféře se člověk cítí přirozeně dobře. Má možnost nejen se dozvědět o křesťanské nauce, ale setkávat se s křesťanským způsobem života. Může se ptát – a slyšet odpovědi těch, kdo svou víru spojují s životem. Uvědomí si, že některé věci vnímají různí členové společenství různě a jiné shodně, že něco považují za důležité a něco za nepodstatné. A pokud jsou ve společenství i konvertité, má možnost poznat jejich zkušenost cesty k víře. Takový člověk je pro společenství přínosem i proto, že nám nastavuje zrcadlo: Je dobré si uvědomit, jaké otázky si kladou nevěřící. Tak si ověřím, zda na ně opravdu umím odpovědět, zda mám svou víru promyšlenou.

Co je a co není společenství

K tomu, aby společenství neslo ovoce, je třeba si ujasnit, jak má vypadat. Pravým společenstvím není nezávislé scházení s nezávislým programem, něco jako „křesťanský klub“. Společenství také není být „přednáškovým cyklem“, kdy jeden „přednáší“ a ostatní „poslouchají“, ani jen „partou dobrých kamarádů“, které spojují zájmy, nikoli Kristos. Společenství činí opravdovým několik podstatných stavebních kamenů. Především rodinné vztahy a vnitřní život. K tomu, aby se vytvořily rodinné vztahy, je třeba, aby na něm a na druhých všem záleželo, aby k němu přistupovali závazně, odpovědně, a byli otevření a ochotní se sdílet navzájem. Míra otevřenosti a sdílení postupně vzrůstá a k tomu je třeba citlivosti a vzájemné úcty. Vnitřní život společenství vyrůstá z vkladu vnitřního života jeho členů. Je tedy důležité, aby se snažili o vnitřní, duchovní život – a aby byli ochotni jej vkládat do společenství. Člověk, který si svůj duchovní život „nechá doma“ jako soukromou záležitost, nemůže být pro společenství přínosem.

a také když nežijí vnitřním životem a neusilují o růst ve vztahu k Bohu. Potom se společenství pomalu ale jistě stává zbytečným.

Členové společenství a jeho animátor

Vytvořit dobré společenství, to dá práci. Nelze očekávat, že se zrodí „samo od sebe“. Stojí a padá totiž s tím, co do něj vloží jeho členové. Pro jeho životaschopnost je důležité, aby se vytvořilo pevné jádro z těch, jimž na něm opravdu záleží. Ti by měli usilovat o to být lidmi duchovními, snažit se žít s Bohem, myslet to vážně. Měli by se snažit o pravidelnou modlitbu a účast na mši, a mít ještě „svou parketu“ setkávání se s Bohem (čtení Písma, služba druhým, studium, zpěv a hudba, umění...). Měli by být na cestě k Bohu, usilovat o to, nejen o to diskutovat. To, co dělají v životě, by mělo vyrůstat ze společenství a do něj se vracet.

Měli by cítit společenství vlastním a ptát se: Co může můj vnitřní život přinést společenství? Jsem ochoten se otevřít? Měli by umět naslouchat, připustit jiný názor, umět diskutovat, ale i diskusi ukončit. Chodit pravidelně a věs. Dodržet, co slíbí. Neřítit se heslem „zásadně nic neslouchat“. Dát vědět, když nemohou, být iniciativní, umět se postarat o druhé. Zajímat se a samí si opatřovat informace. Mělo by jim záležet na chodu společenství a měli by být ochotni to trochu – podle potřeby – organizovat.

Společenství také potřebuje – vlastně v době vzniku nebo krizi – vůdčí osobnost. Měl by to být někdo odpovědný, kdo má všeobecnou autoritu a představu o uspořádání společenství a o jeho programu – tedy jakýsi animátor. Ten samozřejmě nemusí společenství bezprostředně a pokaždé vést, naopak je dobré, když se do přípravy a průběhu společenství zapojí další. Bude ale asi tím, kdo rozdělí úkoly a za-

porovat i druhé s jejich přínosem do společenství.

Podoba programu

Je celá řada typů společenství. Liší se od sebe nejen věkem členů, ale především druhem náplně. Znám společenství modlitební, vzdělávací, diskusní, pracovní či účelová. Některá vznikají zcela spontánně při nějaké společné činnosti. I náplň setkání může být různorodá. Přesto nabízím čtyři prvky, které se v několika různých společenstvích osvědčily a mají asi širší možnost uplatnění.

Prvním je modlitba. U nás jsme zvyklí zahájit krátkou modlitbou a ukončit buď delší modlitbou vlastním slovy nebo večerními chválami z breviáře. Možností je mnoho a každé společenství si nalezne svou vhodnou formu modlitby. Po úvodní modlitbě se nám osvědčilo čtení z Bible. Úryvek si někdo předem vybere (středíme se a určujeme to vždy předem). Všichni si jej najdou v Bibli a kdo jej vybral, nahlas jej přečte. Po chvíli ticha si sdělujeme, čím nás oslovil, která myšlenka nás nejvíce zaujala nebo jakou životní situaci nám připomněl. Ke slovu se dostane v „kolečku“ postupně každý – samozřejmě kdo nechce, nemusí říct nic. V této části navzájem nereagujeme. Vznikne tak jakási mozaika, která prohloubí naše porozumění Božímu slovu i vzájemné poznání a sdílení. Teprve v další části může dojít k vzájemné reakce nebo na rozhovor nad některým tématem z úryvku. Někdy společenství hledáme odpověď na otázky, které se při tom objeví.

Hlavní součástí večera je pevná část, často na pokračování, která se věnuje víře nebo křesťanskému způsobu života. Možností je tu víc a každé společenství si jistě nalezne náplň, která mu nejvíce vyhovuje. Druhým vodítkem může být postupná čtení biblické nebo jiné kni-

hy, anebo společný postlech cyklu promluv na kazeti (v současnosti jich je k dispozici celá řada). V manželském společenství jsme četli na pokračování např. Familiaris consortio, Janovo evangelium, prvních 11. kapitol První knihy Mojžíšovy, Špidlíkův Otčenáš a poslouchali kazety o mši. Ve společenství mládeže se nám osvědčila kniha Naše víra, knížka Waltera Trobische Měl jsem rád jedno děvče, která nám poskytla cennou osnovu k hovoru o vztazích mezi chlapci a děvčaty v dospívání, známosti i manželství, samizdatová kniha Gerharda Debrechta Bible – pro mě? nebo cyklus kazet o Vyznání víry. To je jen několik možností z nepřeberné nabídky. Osvědčilo se nám, když si téma někdo předem připraví, stručně nás s ním seznámí, a pak může následovat další rozhovor či jiná tematicky inspirovaná forma programu.

Posledním důležitým prvkem je prostor pro komunikování, povídání o svém životě, starostech, otázkách, které člověku právě leží na srdci apod. I na to by měl vždy zbyť čas.

Místo, čas a způsob setkávání

Zde je několik konkrétních doporučení, týkajících se „místa, času a způsobu“. Společenství se může scházet s pravidelností jednou za týden až jednou za měsíc – delší intervaly už jsou na závadu, pak už jde jen o občasná scházení. Nám se osvědčil interval čtrnácti dnů a scházení doma. V manželském společenství se scházíme střídavě u jednotlivých členů. Součástí večera je i občerstvení. „Domáci“ také mohou převzít část programu, např. modlitbu.

Počet členů by se měl pohybovat v rozmezí od šesti do dvanácti až patnácti. Menší počet ohrožuje samotnou existenci společenství, větší zase působí ztrátu rodinné atmosféry a otevřenosti a podporuje anonymitu. Záleží na tom, kolik lidí chodí pravidelně a kolik jen občas.

Závěrem

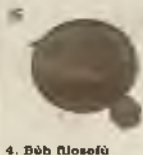
Malá společenství vznikala před rokem 1989 spontánně jako jeden z mnoha projevů křesťanského života. I dnes nás k nim církev jasně vybízí (viz motto). Pokud máme přesto pocit, že někteří duchovní malým společenstvím nepřejí, může to být zčásti ze setrvačnosti, zčásti z nedůvěry. Obavy a strach tu ale podle mne nejsou na místě. Jistěže malá společenství, zvláště není-li v jejich středu kněz, stojí mimo klasickou hierarchickou strukturu církve, a měla by mít vazbu na místní farnost. Především ale může být každé takové malé živé společenství životou buňkou církve, neboť i o něm platí Kristova slova: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich“ (Mt 18,20). Tak jako mají být rodiny jakousi malou rodinnou církví (viz Familiaris consortio), tak i malá společenství mohou být v naší církvi ohniskem víry a života. V tom bychom měli více spoletat na Ducha svatého, který je „duší církve“.

Nemyslím, že by společenství měla být záležitostí pouze některých duchovních hnutí, např. kolářů. Spíše se mi zdá, že po nich dnešní doba přímo volá. Toužím více po hlubším a autentickém duchovním životě. V dnešní atomizované době znovu objevujeme potřebu společenství a mezilidských vztahů. Potřebujeme živý ohnisk křesťanství. A konečně: začínáme si také klást otázky, jaké prostředí nabídnout lidem, kteří se chtějí o křesťanství.

Nejčastější otázka zní, jak takové společenství najít. Odpověď: Nemusíte-li je najít, založte je. Jak? Stačí několik lidí, kteří o něco podobného stojí, zodpovědět si základní otázky po „místě, čase, způsobu“ a náplni, být rozhodnuti do společenství něco investovat – a začít bez ohledu na to, že zatím není vše optimální. A vytrvat.

Jaromír Matěna

Autor je programátor. Rediguje katolický věstník v Hradci Králové

KULTURA,
UMĚNÍ,
RECENZEJiří Fuchs
FILOSOFIE

4. Bůh filosofů

Jiří FUCHS: *Filosofie 4., Bůh filosofů*, Krystal, Praha 1997

Čtenář, který sáhne po nové knize Jiřího Fuchse, se zřejmě bude muset vyrovnat s dvojí skutečností, totiž má-li vůbec filozofické pojednání o Bohu smysl

a jestli stojí za to číst kontroverzního autora pěstujícího „zastaralý“ aristotelický realismus.

Dnešní filozofie ve většině případů na otázku Boha rezignuje. Na první místo, a to nejen co do důležitosti, ale i metodického postupu, bývá řazen člověk, protože ohledně možnosti smysluplných metafyzických abstrakcí o jsoucnu, první příčině apod. vládne mezi filozofy hluboká skepse. Otázky týkající se Boha pak bývají odmítány, a to jak ateisty, tak lidmi nábožensky založenými. Ti první většinou považují podobné úvahy za absurdní a zpozdilé, ti druzí pak rozumové pitvání nebeského Otce za nedůstojné, rouhavé nebo opovržlivé. A vůbec, dokážeme-li Boha, bude ještě možné mluvit o víře?

Fuchsova kniha představuje další článek

BŮH OČIMA FILOZOFA

v řetězu, kterým se autor pokouší tyto zažité moderní myšlenkové stereotypy překonat. Asi by souhlasil se zmíněným filozofickým názorem, který má za to, že filozofie má především odpovídat na otázky lidského bytí, ale evidentně zásadně odmítá u tohoto bodu začínat se svými úvahami (str. 9). Máme-li hledat odpovědi na otázky o člověku, tvrdí Fuchs, musíme si nejprve ujasnit logické postupy, důvěryhodnost a možnost lidského poznání a v neposlední řadě i původ člověka – jestli je autonomním bytím nebo jestli má příčiny své existence jinde a jestliže jinde, tak kde. Podobně jako ve své první knize věnované tomuto tématu (*Cesta k díkazu Boží existence*, TRS 1991) se autor snaží vyrovnávat i s dalšími námitkami proti oprávněnosti filozofických úvah o Bohu. Velkou pozornost věnuje filozofům křesťanským, kteří mívají velký vliv na teologii (jedná se např. o M. Blondela, K. Jasperse, z našich filozofů je věnována velká část J. Polákové).

Na rozdíl od mnohých z nich, vede Fuchs dělení čáru striktně mezi rozumem a zjevením (např. str. 10 nebo 58). Filozofie musí vycházet pouze z rozumu; jakmile začíná inklinovat k Bibli (nebo jiným svatým knihám), modlitbě, zkušenosti víry apod., stává se teologií. V této Fuchsově zásadě je zřejmě kořen nejrozumnějších výtek proti tomuto způsobu myšlení, které bývá označováno jako nedůstojné a necitlivé zacházení s tématem „Bůh“. Zdá se však, že podobné námitky nejsou příliš domyšlené a že vyplývají více z prvotních emocí

než z racionálního posouzení. Fuchs Boží transcendenci a zjevení rozhodně neodmítá, pouze o nich nemluví, anebo, řečeno ještě přesněji, zakazuje si vycházet z nich jakýmkoliv způsobem při svých filozofických úvahách. Jeho polem je filozofie (tedy úvahy vycházející pouze z rozumu) a ta už podle něj není kompetentní řešit otázky mající svůj základ nikoli v pouhém rozumu, ale ve zjevení. Jejich řešení je věcí teologie. Věřící křesťan samozřejmě nestaví svou víru pouze na rozumovém základě, ale také na recepci zjevení a vlastní zkušenosti duchovního života. Mohou-li být ale knihy tematicky orientované např. pouze na mystiku, proč nepřijímat jiné, orientované pro změnu pouze na rozumové úvahy? Vždyť také neodmítáme anatomii nebo patologii proto, že ignorují citovou oblast člověka nebo jeho kulturní a sociální vztahy.

Vedle pochybností o tématu samotném však představuje kámen úrazu i samotná osobnost autora. Jiří Fuchs se totiž dovedl velmi tvrdě a nekompromisně pusit jak do uznávaných autorit minulosti (a nezůstává jen u kritiky Kanta nebo Hegela, nezastaví se ani před Tomášem Akvinským), tak do soudobých myslitelů. Je třeba říci, že jeho knihy jsou na seznamu doporučené filozofické literatury katolické teologické fakulty UK, jedna z nich je připravována k vydání v anglické verzi a vyjádření některých uznávaných filozofů k Fuchsovu myšlení jsou pozitivní (např. K. Šprunka). Na druhé straně je ale chápán ji-

nými také uznávanými filozofy a teology jako konfrontační a dialogu neschopný konzervativce s myšlením ghettu. Přestože Fuchs někdy dává svým oponentům až příliš ironicky najevo, co si myslí o jejich způsobu myšlení, je škoda, že jejich diskuse s ním často začíná a končí subjektivně laděným distancováním se od údajných osobních útoků. S Fuchsem je možné neshodnout a argumentovat proti jeho tvrzením, avšak je velmi málo pravděpodobné, že by se některá z jeho knih ukázala být z velké části opsána odjinud, jak se to nedávno přihodilo jinému českému filozofovi, užívajícímu si akademických postů.

Z Fuchsových knih se dočkala větší odborné diskuse prakticky jen zmiňovaná *Cesta k díkazu Boží existence* (Fuchsovy odpovědi jsou z podstatné části shrnuty v *Kritických úvahách II*, Krystal OP, 1994). Tři první díly jeho *Filosofie* (logika, noetika a ontologie) však žádou větší diskusi nezaznamenanou. Že by byla pro filozofy na rozdíl od jsoucna nebo poznání otázka Boha natolik přitažlivou a kontroverzní? Možné to je, ale nabízí se i možnost, že Fuchs je pro řadu stereotypně a nepůvodně myslících kolegů nebezpečným protivníkem, s nímž si není radno pářit prsty a je lépe ho přejít mlčením. Je také pravděpodobné, že mohl svým necitlivým způsobem kritiky leckoho jednoduše řečeno rozčlíit. Po této stránce je poslední Fuchsov titul velkou výzvou pro české filozofy Jolanu Polákovou a Karla Řihu, na nichž po Fuchsově ostré kritice „nezůstává nit suchá“. Vezmou takto hozenou rukavici jako urážku, nebo jako příležitost obhájit vlastní filozofické pozice? Přimlouval bych se za druhou možnost. Ve filozofii nemá jít o osobní spory, ale o hledání pravdy. A toto téma si kvalitativnou diskusi zaslouží.

Tomáš Machula

JEŽÍŠ A JEHO
POSELSTVÍ

Claude TRESMONTANT: *Výklad učení rabího Ježíše z Nazaretu, Knižní dílna Timotej, Košice 1997*

C. Tresmontant je katolický filozof, známý jako přívrženece P. Teilharda de Chardina. Již dříve u nás vyšla jeho práce *Dějiny vesmíru a smysl stvoření* (Praha 1993). Nyní vychází druhé vydání jeho knihy *Výklad učení rabího Ježíše z Nazaretu* (Košice 1997). Ve 24 kapitolách vykládá své pojetí učení Ježíše Krista a ilustruje je řadou citátů z Bible (názvy některých kapitol: Uzdravovatel, Učitel, Milosrdenství, Zrození Božího království, Víra, Otázka pravdivosti křesťanství).

Tresmontantovo pojetí Ježíšova učení se mimo jiné opírá o pojem informace: Ježíš přináší novou informaci pro zrození Božího království na světě, pro uspořádání nového, divinizovaného lidstva. Informace je sdělení, návod ke stavbě složitějšího organismu. Informačním principem je i Slovo, Kristovo učení. Ježíš prodlužuje dílo Stvořitele, je druhým stvořením, v Ježíšovi završuje Bůh své stvoření. Autor polemizuje s tuhým determinismem Spinozy a Laplacea a zdůrazňuje epigenetický, evoluční kreacionismus: nové, budoucí netze vytvořil starým, minulým, v dějinách vesmíru roste informace, manifestuje se Stvořitel. Tresmontant odmítá gnostické, manichejské a heglowské pojetí světa jako výsledku tragédie, metafyzické katastrofy. Také kritizuje Plátónův emanacionismus, který se opírá o myšlenku degradace, vzdálení, odeizení. Bůh není něco neosobního, je to osobní bytost, která pečuje o jednotlivé lidské osobnosti a jejich spásu. Boží království není v nějakém zázvěti, je zde, je v nitru obrozeného člověka, který se divinuje a stává se svatým. Víra je osobní, citové přesvědčení, které však není v rozporu s rozumem. Ježíšova informace je jako semeno, program, zárodková buňka, z níž vyrůstá složitý organismus divinizovaného, uzdraveného lidstva. Církev je autoregulační systém.

Tresmontant zdůrazňuje, že pravdivost křesťanství vyplývá z rozumu a ze skutečnosti samé. Přirozená teologie není pouhá teologie o sobě, je to i věda o pokračujícím stvoření. Kristovo poselství je nová informace, která vnáší do roztržitého světa vyšší, ucelující smysl.

Jiří Zeman

MALÝ
PŘEVODCE PO
KŘESŤANSKÉ

IKONOGRAFII

Slon

Slon, především indický (elephans maximus), patří k největším zvířatům na světě. Byl obdivován snad všemi kulturami, které s ním přišly do styku. Proto převažuje pozitivní symbolika slona. Již za punských válek měli Římané hrůzu z válečných slonů Hannibalových, záhy je však sami za-

se slavnými vojevůdci (Alexander Makedonský, Trajánus).

Exemplum římské statečnosti byl Gaius Fabricius Luscinus, jenž v táboře Pyrrhově prokázal mimořádnou odvahu při prvním seznámení se slonem. V římské říši byl slon hojně využíván jako cvičené zvíře v cirku, kde podle Plinia (Nat. hist. VIII, 1–13) dovedl přý dokonce chodit po provaze. Plinius jmenuje slona na prvním místě mezi zvířaty a věnoval mu

Podle Aeliana (1.38) se slon nechá omámit vůní květů tak, že ztratí hlavu a může se zamilovat i do ženy, což prý učinil v případě milenky významného představeného alexandrijské školy Aristofana z Byzance (asi 270–180 př. Kr.). Podobně si Aelianus všimá učenlivosti slonů a připisuje jim dokonce smysl pro hudbu. Slon byl loven především pro svoje kly, používané na výrobu luxusních předmětů ze slonoviny.

šli používat k válečným účelům. Sloni plnili především funkci nosičů těžkých břemen a tažných zvířat. Po vítězství nad Kartágem (r. 251) Lucius Caecilius Metellus slavil svůj triumf v Římě na voze taženém slony. Na paměť této události byla ražena mince s vyobrazením triumfálního spřežení. Císař Claudius dokonce do svého triumfálního vozu zapřáhl čtyři slony, jak se dovidáme z reliéfu nalezeného v přístavu Ostia. Podobně byli sloni vyobrazováni i na dalších památkách spojených

snad největší pozornost. Jeho inteligence je prý nejbližší člověku. Jde o zvíře přehybné k rodišti. Mezi jeho vlastnosti patří poslušnost, odpovědnost, citlivost, poctivost, rozvaha, cudnost, slušnost i uctívání hvězd, slunce a měsíce, což tvrdil též Mauretánc Amilo. Nenávidí však draka (hada), což bylo křesťanskými autory později interpretováno jako nepřítelství Krista a ďábla.

Svatý Ambrož (Exam. VI.6,37, CSEL 32/I, 209, 14–19) napsal, že slon je postrachem pro býky.

Ve Starém zákoně, zejména pak v knihách Makabejských (I Mak 6,34, 2 Mak 11,4, 13, 2–15 či apokryfní 3 Mak 5,6), je slon považován za válečné zvíře. Fysiologus (I, 43) píše v návaznosti na antické autory, že slonu chybí pohlavní pud. Když chce zrodit potomstvo, musí slon i slonice odejít na výhled, kde blízko Ráje roste mandragora dvojího typu – mužského a ženského. Teprve když ji slon a slonice požívou, jsou schopni počnout. Svá mláďata pak slonice porodí ve vodě, kde

je sanici chrání proti útokům hada.

Slon nemá podle Fyziologu kolena, a když chce spát, musí se opírat o strom. Lovec, který tuto vlastnost zná, se pokusí ulovit slona tak, že ho naláká k ztrouchnivělému stromu a ten pod vahou sloního těla padne. Slon svým náklonem přiláká jiného slona a společně dále přivolají dvanáct slonů, kteří ho postaví na nohy. Kdo si přinese domů srst nebo kost slona, bude ochráněn před zlým duchem. Podle výkladu ve Fyziologu slonice a slon jsou symbolem Adama a Evy, kteří si před prvotním hříchem neuvědomovali rozdílnost pohlaví. Podobně jako Eva utrhlá plod hříchu a dala jej Adamovi, tak také slonice vytrhla kořen mandragory, předala jej samci a zplodila s ním Kaína v „nečisté“ vodě. Dvanáct slonů, kteří přišli vyzdvihnout svého druhá, je jako dvanáct proroků či apoštolů zvěstujících slova Zákona, který personifikuje ležící slon. Podobně lze Krista – nového Adama a služebníka všech přirovnat ke slonu.

Církevní otcové a spisovatelé, jako například Basil Veliký (Hom. in hexaem. IX 5, PG 29, sl. 200–204), sv. Ambrož (Hexaem. VI 5, PL 14, sl. 268) či Isidor ze Sevilly (Etym. XII 2, PL 82, sl. 436) oceňují slonovu moudrost, sílu, cudnost a laskavost. Tertulian (De anima 32,6, CChr 2,831,58–60) a sv. Jeroným (Tract. in Ps. 103,24, CChr 78, 187,165–172) užívají příměru komára a slona. V rukopisech typu Concordantia caritatis vzhledem k symbolice cudnosti je slon v duchu typologického paralelismu typem ctěné Zuzany či Krista odpouštějícího cizoložné ženě. V mariánské typologii invokace „věz ze slonové kůže“ poukazuje na Mariinu čistotu. Podoba slona byla ve středověku šířena díky vzorům na orientálních tálikách či také ve tvaru šachových figurek, jak více z daru kašlá Haruna al Rašida císaři Karlu Velikému v roce 797.

Ve středověku i novověku byl slon s oblibou zobrazován jako „nosič“ kazatelů, obelisků a biskupských křesel. V období renesance a baroka patří slon k atributům Afriky či Asie a zosobňuje i některé etnosy: Čistotu, Zbožnost, Víru, Zdrženlivost atd.

Jan Royt

CHUDÝ, KTERÝ OBDAROVÁL NÁROD

V e Francouzském institutu v Praze probíhala celý březen až do 9. dubna 1998 výstava nazvaná **Josef Florian – kníže ze Staré Říše**.

Šlo o další příležitost (před pěti lety proběhla v Roudnici nad Labem velká výstava, orientovaná na vztah Staré Říše a výtvarného umění) znovu si uvědomit stále ještě nedoceněný přínos Josefa Floriana, vydavatele Dobrého díla, překladatele a obnovitele křesťanské vzdělanosti pro českou kulturu. Florian se narodil před 125 lety, 9. února 1873 ve Staré Říši na Českomoravské vrchovině. Po krátkém pobytu v Náchodě, kde působil jako středoškolský profesor, se vrátil do svého rodiště a založil tam nakladatelství, které s celou řadou spolupracovníků, pozdějších významných překladatelů, básníků, teologů, kritiků a malířů (J. Deml, B. Reynek, J. Cep, J. Du-

rych, J. Franz, J. Polák, A. Vyskočil, J. Vašica, O. A. Tichý, A. L. Štříž, L. Vrána, J. Skalický aj.) vedl až do své smrti na sklonku roku 1941. Dnes je vidět jak nikdy předtím, že svým duchovním záběrem a objevitelskou intuicí přesáhla jeho činnost nejen region, ale i svou dobu.

Pražská výstava, kterou připravil francouzský bohemista a překladatel Xavier Galmiche, představila Floriana jako charismatickou osobnost křesťanského vzdělance širokého rozhledu. Jeho vyhraněné myšlení a více jak čtyřicet let trvající vydavatelská aktivita, v souhrnném pohledu přirovnávaná k jakési křesťanské univerzitě, ovlivnila generace českých vzdělanců. Pro nemalo uměleckých osobností ze Staré Říše stala přímo „knižovatelem“ místem jejich životů (viz vzpomínky J. Čepa).

Floriana staroříšská knihovna

Snímek archiv

Snímek archiv

Na několika vystavených fotografických i výtvarných portrétech byla vidět zarputilá a „prorocká“ hořící tvář vydavatelova. Ten navzdory nepříznivým dobám, malosti mocných (mnohé církevní představitelství nevyjímaje) a bez státních dotací přiváděl ve svých svazcích do českého prostředí sumu současného i minulého evropského písemnictví a umění: od spisů teologických, filozofických, přírodovědných až po vybraná díla básnická, literární a výtvarná. A navíc, po vzoru středověkých tisků a za spolupráce s předními výtvarníky (Františkem Bílkem, Josefem Čapkem, Josefem Váchalem, mladými vestfálskými malíři) věnoval knize i neobyčejnou péči typografickou a ilustrační. Poprvé tu u nás vyšel Franz Kafka, Paul Claudel, G. K. Chesterton, R. M. Rilke, Romano Guardini, Lev Šestov, Max Scheler a mnozí další. Staroříšské nakladatelství se stalo vzorem nepředpojaté duchovní komunikace se světem také tím, že vedle sebe představovalo texty autorů různých nábožen-

ských tradic, ať už to byl Bloy, Buber či Kierkegaard.

Z vystavených knih, kreseb a ukávek z korespondence, instalovaných na stěnách a v přehledných stolech, které vzdálené připomínaly středověké písařské pulty, vyzářovala hluboká věrnost evropským hodnotám a jejich moudré opatrování staroříšským okruhem.

Až se jednou budou mapovat české duchovní dějiny 20. století, bude v nich mít Josef Florian jedno z výsostných postavení.

Současně s výstavou vyšla také v nakladatelství Votobia Florianovská monografie z pera Andreje Stankoviče nazvaná Okradli chudého. Jde o podrobný a propracovaný portrét staroříšského vydavatelství, jeho účastníků i jejich osudů. Poprvé vyšla v exilovém nakladatelství Opus Bonum v r. 1983 a nyní vyšla v její doplněnou verzi.

Miloš Doležal

Cesta Václava Malého za pravdou

Václav MALÝ, Jan JANDOUREK: *Cesta za pravdou, Portál, Praha 1997*

Není malých rolí, jsou jen malí a velcí herci. Není malých a velkých lidských osudů – to jen někteří lidé se pro svou ústupnost pudům a pohodlí stali bážlivými a slabými. Pravda, ti nejbezohlednější se načas třeba domohou vnějškového úspěchu a materiálního bohatství. Do hrobu si ho však nevezmou, jak bylo řečeno v Horském kázání. – A pak tu jsou lidé, kteří svým smýšlením a jednáním vynikají nad průměr, zakládají své bohatství na věcech méně pomíjivých, neboť hledají smysl svého bytí v tom, co přesahuje jednotlivou lidskou existenci, neúnavně a odvážně hledají pravdu, bohatství spatřují v lásce, která umí přijí-

mat i obdarovávat. Lidé, kteří neklesají na mysl ani v úzkostech, jsou mírní a vnímaví, ale dokáží odolávat svodům i hrozbám zlé moci, a šanci, která jim byla životem dána, naplní úctyhodnou hodnotou. Takoví lidé mě zajímají. V dnešních časech se jim zpravidla nedostává takové mediální obliby jako násilníkům, vrahům a zlodějům, což je čin ještě vzácnější. Proto vyhledávám knihy přibližující tyto lidi čtenářům, proto jsem sáhl po knize, jejíž obsah tvoří rozhovor s pražským světícím biskupem.

Pražský rodák Václav Malý pochází z křesťanské rodiny, otec byl pro viru diskriminován, tři starší sestry nesměly studovat. Václavovi umožnila studium na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích ideologická obnova na sklonku šedesátých let (studoval v letech 1969–1976). Zpočátku tam ještě zastíhl jako učitele pastorální teologie a dějin umění Josefa Zvěřinu, liturgiku přednášel Bonaventura Bouše, Oto Mádr vyučoval norátní teologii. „Osobně jsem byl nejvíce ovlivněn františkánem Bonaventurou Boušem,“ říká Václav Malý, „naučil mě rozlišovat ve věcech podstatné a pravdivé od pouhých námitok a toho, co je nepoctivé. Odvážil se v teologii a liturgii vyslovovat i takové věci, které sice mnozí tušili nebo si je mysleli, ale neměli odvahu je také říci nahlas. Nemohu hodnotit celé jeho životní dílo, do kterých si netroufím. Byl to muž odvažný a pravdivý. Byl jsem především osloven jeho láskou k Písmu a jeho typickou poctivostí, se kterou k Božímu slovu přistupoval. Pokud mám mluvit v Boušeho případě a jeho vlivu na mě o nějakém typu

spirituality, tak bych hovořil o důsledném proniknutí do Božího slova“ (str. 24, 25).

Utahování normalizačních šroubů však tyto teologické záhy přimělo fakultu opustit. Jelikož se bohoslovec Malý netajil svými názory včetně záporného postoje k hnutí Pacem in terris, bylo jeho vysvěcení velice nejisté. Nakonec díky rozhodnutí biskupa Tomáška přece jen vysvěcen byl, ironií osudu jedním z nejangažovanějších členů Pacem in terris. Kněžskou službu nastoupil ve Vlašim, ale po osmi měsících odešel do Plzně, protože státní orgány ho neviděly rády poblíž Prahy. V únoru 1977, ve chvílích nejběsejší kampaně proti signatářům Charty, připojil svůj podpis i Václav Malý (za dobu trvání Charty ji podepsalo celkem dvacet katolických kněží). „Naprostě jednoznačně jsem čekal, že ztratím státní souhlas a že mě nečeká nic dobrého“ (49). Musel to však učinit pro kříd svědomí, bez ohledu na osobní tužby a nevyhnutelné potíže. Následujícího roku pomáhá založit Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, v devětatřicetiletém věku ztrácí státní souhlas, obviněn z podvrácení republiky a od května do prosince je ve vazbě. Po propuštění pracuje manuálně, stává se mluvčím Charty, po zhroutení režimu ho širší veřejnost poznala jako mluvčího Občanského fóra a moderátora manifestací na Václavském náměstí a na Letné.

Od roku 1990 se Václav Malý vrací k pastorální práci a v lednu 1997, ve svých šestačtyřiceti letech, je uveden do funkce pražského světícího biskupa. Své poslání spatřuje v šíření evangelijní naděje. Na křesťanovi, říká, by mělo být znát, že je křesťanem. Mnozí lidé stále od cír-

kve cosi očekávají, aniž si uvědomují, že i oni jsou církev. Před námi stojí úkol uvádět do života myšlenky II. vatikánského koncilu, ale měli bychom se také umět vyjádřit i ke zkratkovitému, nepravdivému obrazu světa, jak nám jej předvádějí média a reklamy, prosazovat křesťanské hodnoty a reagovat na témata v oblasti ekologie, nezaměstnanosti, podnikání, bohatství. Měli bychom odpovídat na výzvy postmoderny a sekularizovaného světa, akcentovat ekumenismus a mezináboženský dialog, klást si otázky, v čem je identita právě křesťanské spirituality. V tom by měl napomoci i sním české církve, na jehož přípravě se biskup Malý podílí.

Toho a mnoho jiného je řečeno v rozhovoru Jana Jandourka s biskupem Malým – inu, je toho 109 stran. Jenže číst i trochu zklamání. Jan Jandourek organizuje rozhovor způsobem únosným snad v nějakém magazínu, ne již tak přijatelným v knize. Stává se téměř pravidlem, že jakmile se tázaný dostane k tématu, jež by si zasloužilo hlubší rozhovor či aspoň pronikavější charakteristiku, tazatel ihned mění směr hovoru, odvádí řeč a později se k tématu zase vrací – před hloubkou tak dostává přednost extenzivní paběrkování: stěží to skýtá příležitost říci něco více než pouhé postřehy (viz str. 13, 39, 46, 62, 63, 85, 86). Zdá se mi ten rozhovor snad až příliš obřadný k minulosti a vnějškový. Biskup Malý pak uvádí v rozhovoru spíše náměty a výzvy než pronikavé úvahy. Ale o tom, že má co nalhávat, svědčí i poslední odstavec knihy: „Zdá se mi, že končí jedna éra „kněžského obrazu“ církve. Je třeba hledat model vhodné reakce na nové podmínky a situace. Další

zlom je dán kontaktem s různými kulturami a náboženstvími, což vyžaduje vážný teologický dialog s nimi. Tady se rozhodne, zda církev bude i nadále obohacovat svět, nebo ne. Když se bude pořád stavět do pozice kárající dozorkyně jistých hodnot, bude to cesta zániku. Jsme teprve na začátku cesty“ (107).

V doslovu nám Jan Jandourek ležce žertovně (a prostodulše zabledně do sebe) dává nahlédnout do své tvůrčí dílny: „Po přečtení textu Václav Malý usoudil, že jeho obavy se tím nejhorším způsobem naplnily. Knížka bude o něm a o jeho činech v minulosti. Usoudil, že to jistě nebude nikoho zajímat, s čímž jsem nesohlasil. Kromě toho se svou bezprostředností pravil, že jsem byl trochu líný, s čímž jsem souhlasil. A měl jsem se ptát jinak. A že kdyby věděl, do čeho jde, tak by ... atd. Jako vždycky“ (108). Pak nás informuje, jak s pocitem, že to hlavní má za sebou, seběhl na metro trasy A, doma připojil k textu několik svých vstupů a s úlevou a jistými výčitkami svědomí odevzdal rukopis nakladatelství. Vzpomenu-li si, s jakou úzkostlivou odpovědností a pokorou přistupoval k obdohodnému úkolu vzdělaný a zkušený Vittorio Messori, z jehož otázek položených Janu Pavlu II. vznikla cenná kniha *Překračit práh naděje*, ani se příliš nemohu divit rozdílnému výsledku, nicméně jsem trochu smutný z příležitosti tentokrát nenaplněné, neboť zde mohlo a mělo být řečeno důležitější slovo. Kniha je čtenářsky úspěšná, vydání bylo zápatí rozebráno, o to významnější mohl být její příspěvek k současnému pohybu v církvi i ve vývoji celé naší společnosti.

Jaroslav Blažke

Firma FONTIS
TV PRODUCTION

FONTIS
PRODUCTION

nabízí volné místo
SCÉNÁRISTY

Požadavky: FAMU nebo přirozené
nadání pro slovesnou tvorbu,
kladný vztah k technice,
bydliště Praha

ASISTENTA KAMERY

Požadavky: řidičský průkaz, věk do
30 let, bydliště Praha, možný
i částečný úvazek.

Informace na telefonu: 02/77 11 16.

Laici klérus?

Peter NEUNER: Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997

Dějiny církve nikdy neprobíhaly klidně, bezbolestně, bez napětí a očekaných zvratů. O tom svědčí četná, poučná, místy až strhující, dramaticky pečlivě a systematicky německého pastora-
lené kvality této na první
inspirativní knihy by však
ostrannost, problematic-
pojatost určitých tvrzení,
exnihlo a objektivního po-
bírá si k čtení vhodnou
dějin.

První část knihy líčí historický vývoj pojmu laik. Jestě v biblické době probíhala základní diference pouze mezi věřícími a nevěřícími, mezi křesťany a pohany, nikoliv uvnitř obce samé – tu spojovalo bratrské společenství. S tím jistě rádi souhlasíme, avšak teze o „laickální struktuře obce“ už zní trochu problematičtější, navíc zde pojem laika a klerika autorovi místy splývá v jedno. Vlivem konstantinovského obratu se děliči čára posunula do církve, klerici vznikli jako samostatný stav; žili však nadále s laiky uvnitř společného rámce univerzální církve. Soudal přetrvat až do raného středověku v podobě „sakrálního království“ se vzájemně propojenou světskou a duchovní mocí. Biskupy i opaty jmenoval panovník a ti působili ve státní správě jako jeho spolehlivá opora. Zůstává však otázka, zda byl tento systém skutečně tak dokonalý a bezproblémový, jak předkládá autor, nebo zda fungoval jen díky příznivé souhře osobních kvalit tehdejších panovníků a biskupů.

Sporem papeže Řehoře VII. a císaře Jindřicha IV. o investituru jednota skončila. Neuner viní z rozbití fungujícího řádu jednoznačně papeže, uvedený konflikt by však potřeboval mnohem hlubší rozbor. Byl Řehoř VII. skutečně jedinou příčinou vzniklé disharmonie, nebo k ní došlo již v průběhu historického vývoje postupným narušením rovnováhy mezi papežstvím a císařstvím? Církevní dějiny charakterizují toto období jako „nadvlád laického zvlánu“, tím se však nemyslí oběhující vě-

řici lid, ale panovníci a feudálové se svou nenasytnou touhou po majetku a moci. V tomto kontextu a z církevního hlediska byl Řehoř VII. především bojovníkem za svobodu a očistění církve. Autor sám přiznává, že „teorie dvou mečů“ a vyjádření papeže Bonifáce VIII. o laicích jako úhlavních nepřátelích kléru měly své kořeny v současných politických konfliktech, aniž je blíže specifikuje. V případě Bonifáce VIII. šlo o jeho násilné zadržení z rozkazu bezohledného francouzského krále Filipa Šlechného, který později neblaze proslul běhnutím proti templářskému řádu, po jehož majetku zatoužil. A další papežové byli už jen nástroji v rukou francouzských králů (viz avignonský exil). Připomeňme si také potvrzení jezuitského řádu v dobách osvětenství.

Klerikové a venkovský lid (1. pol. 13. stol.), detail

OD LAIKA K BOŽÍMU LIDU

josefinismus, zajetí a vláčení stáříkého papeže Pia VI. z místa na místo vzbouřenými revolucionáři, věznění Pia VII. Napoleonem, anexi církevního státu (1870). V zájmu pravdy a spravedlnosti je třeba konstatovat, že všichni laici nebyli utlačovanými, bezbrannými a ovládanými beránky. Úvahy o dvojmířní (klerici jako praví a dokonalí křesťané, stavlaiků jako ústupek lidské slabosti) a teorie o nemožnosti získat svatost ve světě mají své historické a psychologické kořeny, podmíněné špatnými zkušenostmi.

Ale i věřící toužili po dokonalosti, na což autor správně poukazuje, tyto snahy se však profilyvaly všelijak (křížové výpravy, hnutí valdenských a katarů, laická kázání, žebrařské řády). Pozoruhodný je postřeh o klerikalizaci, „absorbci tvůrčích laických impulsů klérem“. Mníšské hnutí vyšlo původně z laiků, ti však svým odchodem exportovali z obcí prvky dokonalosti, což podtrhlo světský charakter obce, a navíc tento styl postupně převzali kněží. Jiným příkladem jsou středověcí univerzitní učitelé, přijímající za účelem získání přebend aspoň tak nejnižší svěcení. Proces klerikalizace postihl také družinu sv. Františka.

Posoudit celkový význam Tridentského koncilu přesahuje možnosti knihy, pravdou však zůstává, že v tomto období propast mezi laiky a kleriky nekonečně vzrostla, věřící byli jen „dobře obstarávanými ovcemi“. Radikální změny přineslo až 19. století v souvislosti s církví nepřátelským osvícenstvím. Není divu, že se klérus od světa distancoval. Ale právě díky tomu se laici stali natně jedinými reprezentanty církve ve světě. Osvícenství však nelze upřít některé pozitivní prvky: ideje lidských práv, rovnosti, bratrství, demokracie a zřítupnění vyznání. Hierarchie dlouho nechápala oprávněnost těchto požadavků jako bytostných tužeb lidské přirozenosti, neposílela ani jejich biblický kořen. Tak došlo

Císař Jindřich IV.

Swirex archive

k odcizení širokých lidových vrstev, nejdříve dělníků, později i žen, což je znepokojivé v souvislosti s jejich mateřskou rolí. V těchto bodech musíme dát autorovi za pravdu. Jisté se nelze domáhat proměny církve v demokratickou instituci, bylo by však dobré zvážit možnost (nutnost?) zavedení vhodných prvků do vnitřních struktur. První experimenty začaly Katolickou akcí, organizovanou ještě přísně hierarchicky, nové cesty otevřel II. vatikánský koncil.

Druhý díl knihy se snaží zodpovědět zdánlivě jednoduchou otázku: kdo je to laik, jak ho definovat, jaký úkol má. Toto bádání probíhá použitavě jako předchozí historické, ale v temže horizontálním duchu. Neškodilo by zdůraznit vertikální stránku věci: všichni jsme Boží partneři bez ohledu na stav, každému z nás Kristus určil vlastní cestu a světlí konkrétní poslání. Ale i přes zmíněný nedostatek najdeme také v této části užitečné podněty, třeba k dialogu v církvi, k životu ve farnostech, k zřizování pastoračních a farních rad, což je aktuální s nadehzejícím plněním sněmem. Chybějící transcendentální rozměr doplňuje apoštolský list Jana Pavla II. Christofidele laici, zatážený na závěr knihy.

Kateřina Teflová

Černobílé brýle a spiklenecká teorie dějin

Radomír MALÝ: *Humanisté nebo satanisté?* (80 str.)

Tuto nevelkou, ale pozoruhodnou publikaci jsme glosovali už v Perspektivách 1/1998. Uvedli jsme, že se její autor nezbývá kritikou pramenu, že svá tvrzení neověřuje a blávně nefalšifikuje. Sám autor pokládá tuto glozu za nekompetentní (viz Perspektivy 3/1998, str. 8) a srovnáním s protektorátními antisemitskými brožurkami se cítí dotčen. Slibili jsme, že se k jeho dílku vrátíme.

Autor přý svou knihu nevydal vlastní nákladem, jak jsem se domníval. Možná, ale kromě autorského copyright nemá kniha žádné identifikační znaky, není tudíž zřejmo, kdo ji vydal. Štěstídrán! Pokoutnost? – Podívejme se na spisek pozorněji.

V úvodu se autor obrací na ty, kdo si kladou otázky a nedostávají odpovědi, kdo přivítali listopadový převrat, kdo očekávali, že demokracie přivede vyšší úroveň úrovně národa a zaplní naše chrámy, že západní demokracie jsou prostorem humanismu a svobody atd., a místo toho se dočkali toho, že nositelé bývalého režimu posílili svou ekonomickou moc, že vzrůstá kriminalita a jiné projevy demoralizace, jichž ani Západ zdaleka není prost. Ti všichni se ptají, jak je to možné. Malého knížka nabízí odpověď: "...myšlenkový výhled lidstva je už nejméně dvě stileté řízen osobami, které se zcela vědomě a dobrovolně vydaly satanovic (...) Jde o satanovic možkový trusit... jenž z pozakulisti ovlivňuje užrozry a postoje lidí a politiku jednotlivých států." Jsou to zednáři. Dnes volí zvláštní taktiku: "likvidaci Církve zevnitř rozmlněním a zředením její Božské pravdy..."

S hlubdem a lříbečnem působícím zvonečím i zevnitř zapasť církev od nepaměti, kdy ještě žádní zduřáci nebyli. Je nasnadě, že odpurce Boží je i odpurcem jejím. O této tajemné bytosti hovoří Písmo obojího zákona nikoli jako o „něčem“, ale jako o „někom“. Ze se toto téma z úvah věřících křesťanu vytrácí, je na pováženo. Nicméně vzájemnost světa viditelného a neviditelného nemůže historická

věda zkoumat, nemá na to. Autor se však tváří jako historik (v replice to říká výslovně) a nabízí výklad souvislostí v rámci celé dějinné epochy včetně působení církve. Dovolává se (méně) svědectví o událostech a (hlavně) interpretaci jejich autoru.

Své zdroje necharakterizuje, prostě je přijímá. Nejčastěji čerpá z cca šesti publikací. Neřká, proč zvolil právě tyto a ne jiné. Kde je jaká kritika pramenů? – Co si ale má čtenář myslet o věrohodnosti autora, který odmítá vyslovit se o pravosti či nepravosti „Protokolů sionských mudrců“, přestože jistě zná např. Tazbirovu studii? Co soudit o podobnosti jeho tvrzení, řečnické-li o H. Küngovi, že „jeho přislušnosti k zednářské lóži je neprokazatelná, neméně dá se předpokládat“? Proč se „dá předpokládat“? Nakolik je transparentní autorovo uvažování, zní-li jeho argument např. takto: „Kdo mýmsem si dá věci do souvislosti, pochopí, že...“? Jaká je jeho metoda „dávati si věci do souvislosti“?

Autor své tvrzení verifikuje (ověčuje) nedostatečně, a už vůbec je nelafatizuje, tj. nevěnuje pozornost tomu, co jeho konstrukcí neodpovídá, co je problematizuje. Nezkoumá např. případnou úlohu pověry. I fenomenem zednářství mohl podněcovat fantazii obdobně jako ji podněcoval fenomen Židovství (např. „rituální pověra“). Jak chcete vyvrátit ujišťování některých lidí, že ve všem mají prsty jezuity? I to je jedna z takových pověr. Někteří tvrdí, jsou prma facie nepřiznatelná. Rkne-li kdo, že Sněhurka a sedm trpaslíků nejsou vymyšlení, že mají reálně existující předlohu, není čím to vyvracet, lze jen žádat důkazy.

Co s takovými „svědky“ jako např. Leo Taxil, který bavit své čtenáře smyšlenkami o zednářích, k čemuž se později přiznal? Žertík vystředního psychopata? Anebo opět dablová lest? Podobně si počínají neodarwinisté: eukoli jim namítnete proti hypotéze přirozeného výběru, vždycky z toho vyklouznou s tím, že i vaše námitka je poukazem na dosud nevažovanou okolnost, která patří do scénáře Evoluce. – Tvrzení, že zjednánní si odporující bratři – zednáři kontra státníci, zednáři kon-

tra nacisté – pocházejí od řehořů, nemusí být zásadně nepravdivé, je však velmi nedostatečné. Hlavně ale zpochybňuje tezi, že ve všem mají prsty zednáři.

Metodika R. Makého coby interpreta historických souvislostí je staršího data. Podobně si počínal August Rohling ve spise *Der Talmudjude*, taktéž ty projektorání brožurky, např. Vládci Krenilu od jistého Alfonse Sedláčka (Orbis, Praha 1941) aj. Jejich autoři ovšem nepsali o zednářích, ale o Židech, o tom kdo je a kdo není a o kom to lze předpokládat. – Rád bych předesel zbrklým námitkám. Nepopírám dábla a vše, čím se pyšní. Ani existenci zednářů a jejich protivnískou nevrzlivost. Pouze ty Radomíra Makého konstrukce souvislostí historických, sociologických, politických, motivačně-psychologických a demologických zůstávají nedoložené.

Je-li tomu tak, že se i na průběhu II. Vaticana významně podíleli zednáři ve službě satana, že oslyšili formulaci koncilních dokumentů, že obklopili papěže informační barierou aid., kdo potom rozhodne, kde je vlastně pravda těchto dokumentů? Kdo? Nejspíš sám Radomír Malý et cons. – Je docela možné, že právě toto je cílem této publikace: v době tápání, hledání, kontroverzí i polemik, kdy na věc nemáme dost argumentů, označíme své odpůrcy jednoduše za spojence zednářů, tedy i satana, zašitujeme se mariánskou úctou – a hotovo. Svého času byl R. Malý nucen odejít z redakce Světa. Mám za to, že důvodem bylo jeho neprofesionální působení. On měl zato, že kvůli zednářským pletichám. Napsal to v exklosivlovém dopise, který rozeslal kam se dalo.

Chci věřit, že všichni takto smýšlející mají snahu obhájit ohroženou církev i upadající mravy. Podobně jako někdejší lsyský pan farář si ale počínají nerozumným způsobem (v této souvislosti nemám na mysli rozum osvícenských deistů, ale Aristotelův, Tomášův, zkrátka ten zdravý seelský, jímž se koneckonců řídí i metodologie věd). Připustíme, že tyto naši umanutí bratříci bijí na poplach. Nepodložené osočování ze zednářských piklu však může být nacistuřhačství. Budme seriózní!

Venujte pozornosť nasledujúcej myšlienke: Príslušnosť Radomíra Malého k zednářskému lóži je síce neprakažateľná, ničmenšie dá sa predpokladať, akož i vysoký stupeň jeho zasvätení. Napríklad tomu strategie jeho počnání. Tento muž postupuje vyláďe rafinovaným spôsobom: říká o zednářích takové věci, ktoré každý slušný človek pokládá za paranooidný blábol. Tím se vytváří u racionálnych uvažujících ľudí presvedčení, že zednářstvo jako takové je výmysl fantastů. Chrámení huston konštruoval elomoni, ktorom pan Malý obrátne vytváří, pak zednáři provádějí své rejdy, mnohem horší než ty, o nichž tento maskovaný zasvětenec vypráví. – Co tomu říkáte?

(Kdo zrovna nejste v dobrém rozmaru, vězte, že odstavec psaný kurzívou, který jste právě přečetli, je žert.)

Petr Příhoda

P E R S P E K T I V Y
příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubr

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Oto Mádr,
Petr Kolář, SJ, Petr Přihoda, Václav Frei,
Jaroslav Med (předseda), Josef Gabriel,
Zdeněk Jančařík, SDB, Miloš Doležal,
Tomáš Machula, Jaroslav Šebek

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2-Vinohrady
tel. 24 25 03 95, linka 24

Fotosazba Pavel Vodička

Výběr z Perspektiv v Braillově slepeckém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platnéřská 2. 110 00 Praha 1. Tel. 24 81 02 42, linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!